

2363

ԱՏՐՈՒՆԻ

2364

ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

ՆՈՒԹԵԱՆ

Վաւերացած Ազգ. Գեղր. Վարչութեան Ուսումնական Խորհրդէն

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՅԲ

Պատկերազարգուած Պ. Է. ՄՍՄՊՈՒՐԻԻ Կողմէ:

ԿԸ ՄԱՐՈՒՆԱԿԷ ՆԱԵԻ

ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾՆԿՆ. ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է կարելի եղածին չափ
քիչ ուսուցանել, եւ կարելի
էր. ինչ չափ շատ գտնել տալ:

Հ. ՍԲԵՆԱՐ

511 (075)

Ա-81

ՊՈՒԼՍ

Պ. ՊԱՆՆՆՆՆ

914

ՏՈՒԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՋՈՒՄԱՆ

28

ՄԱՍՆ Բ.

ՎԱՋԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԵՒ

ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ « ՄԱԹՊԱՍԻ ԱՄԻՐԷ »

1914

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

§ 1. — ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՒԻՆՆԵՐ

1. Վաճառականություն. — Մարդ չի կրնար ինքն անձամբ արտադրել բոլոր այն բաները, որոնց պէտք ունի. բայց կրնայ ուրիշներու տալ ինչ որ ունի առատ եւ աւելորդ, փոխարէն ընդունելով անոնցմէ ինչ որ կը պակսի իրեն: Այսպէս՝ մարդոց միջեւ կը հաստատուի փոխանակութիւններու շարք մը, որ վաճառականութիւն կը կոչուի:

Վաճառականութիւնը, սովորական ստուգումով, կը նշանակէ առնել ու տալ — առեւտուր — այսինքն աժան գնուած բան մը սակ դախելով շահ մը ընել: Բայց ըստ առեւտրական իրաւագիտութեան՝ վաճառականութիւնն է նախնական կամ քնական նիւթերու ձեւը փոխել, ձեւը փոխելէ առաջ նոյնութեամբ կամ ձեւը փոխելէ ետքը ձախել, ամէն տեսակ շարժուն իրեր փոխադրել կամ փոխանակել, վարձու տալ կամ վարձել, այս գործողութիւնները կատարելու կամ անոնց կատարումը դիւրացնելու միջոցներ հայթայթել, եւ այս ամէնքը, որոնք վաճառականական գործառնութիւններ կը կոչուին, շահ մը ընելու նպատակաւ:

Հետեւաբար, ըստ օրինի վաճառական են հետեւեալները՝ որ վերոյիշեալ գործառնութիւններէն մին կամ միւսը կ'ընեն.

1. ԴՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐԵՐ. — Նախնական նիւթերու (քուրդ, մետաքս, փայտ, եւն.) ձեւը փոխելէ ետքը (կերպաս, մանած, քուրդ, եւն.) մեծաքանակ կը ձախեն:

2. ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ. — Մեծ գրահազլի տէրեր, որ մեծ քանակութեամբ վաճառք կը գնեն ուղղակի արտադրողէն կամ գործարանատէրէն՝ տակառով, հակով, սնտուկով, պարկով եւն., եւ կը ձախեն նոյնութեամբ կամ ծրարով, տուգինայով եւն.:

Վաճառականութիւն. — Commerce, Թիմարք تجارت
Առեւտրական իրաւագիտութիւն. — Droit commercial, Հուգուգր
حقوق تجارت Թիմարք

Վաճառականական գործառնութիւններ. — Opérations commerciales,
Մուսեղաքը Թիմարիյե معاملات تجاريه

Գործարանատէր. — Fabricant, Ֆապրիգաւթ ڤابريڪچر
Մեծաքանակ վաճառական. — Négociant en gros, Թօփսաւնթ

2325-2010

3. ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ. — Մեծաքանակ վաճառականներէն կը գնեն եւ սպառողին կը ծախեն աւելի փոքր քանակութեամբ, այսինքն հատով, մէկերով, կանգունով, քիւլով, թխյով եւն.:

4. ՆԱԽԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ. — Նաւ կը վարձեն, ու կը յարգարեն՝ վաճառքի եւ ծախքորդի փոխադրութիւնը կատարելու համար:

5. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՂՆԵՐ. — Սովորաբար մեծ զրամագլխով բնկերութիւններ են, որ ծովու, հրդեհի եւ ուրիշ տեսակ վրտանցներու պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն՝ փոխարէն ստանալով նախապէս որոշուած վարձք մը, որ ապահովագին կը կոչուի:

6. ՍԵՂԱՆԱՌՆԵՐ. — Իբրեւ միջնորդ կը ծառայեն զրամ փոխ առնողներու եւ զրամ փոխ տուողներու միջեւ, այսինքն պզտիկ տոկոսով փոխառութիւն եւ բարձր տոկոսով փոխատուութիւն կ'ընեն:

7. ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՆԵՐ. — Կը գնեն ու կը ծախեն իրենց անունով, սակայն ուրիշի հաշւոյն, փոխարէն ստանալով կատարուած գործառնութեան գումարին վրայ հարիւրին բան մը՝ որ յանձնառուչեք կը կոչուի:

8. ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐ. — Շատ անգամ կը պատահի որ մէկը բան մը ունի ծախելու եւ գնող կը փնտռէ, եւ կամ, փոխադրածաբար, բան մը կ'ուզէ գնել եւ ծախող կը փնտռէ: Արդ, մասնաւոր մարդիկ կան, որոնց գործն է ծախողին գնող եւ գնողին ծախող գտնել, ու անոնց միջեւ համաձայնութիւնը դիւրացնել: Ասոնք միջնորդ կը կոչուին եւ իրենց միջոցաւ կատարուած գործառնութեան գումարին վրայ կը ստանան հարիւրին բան մը՝ որուն միջնորդչեք կ'ըսեն:

2. Վաճառականութեան գլխաւոր ճիւղերը. — Վաճառականութիւնը երեք ճիւղ ունի.

1. — ձաւարարուես, որ կը կայանայ բնական արտադրութիւնները, ինչպէս բար, ածուխ, երկաթ, փայտ, բամբակ եւն. ձեռք բերելու եւ կամ ձեւը փոխելու մէջ:

Փոքրաքանակ վաճառական. — Marchand en détail, Բերաֆէսկէսի Միջնորդ. — Courtier, Տէրալ ڄال پراکنده
Նաւայարդար. — Armateur, Կեմի միւսնիկի ڪمپي
Ապահովագրող. — Assureur, Սիկուրթանը ڄال سغورطه
Սեղանաւոր. — Banquier, Պակսի ڄال بانڪر
Յանձնակատար. — Commissionnaire Բոմիսիոնը ڄال كوميسيوني
Յանձնառուչեք. — Commission, Բոմիսիոն ڄال كوميسيون
Միջնորդչեք. — Courtage, Տէրալի ڄال داليه
Ճարտարարուեստ. — Industrie, Աւեար ڄال صنعت

2. — Բուն Վաճառականութիւն, որ կը կայանայ վաճառքներու փոխանակութեան, առուծախի մէջ:

3. — Սեղանաւորական գործառնութիւններ, այն է զանազան արժէքներու, զրամի, առեւտրական թղթերու, արժէթղթերու (պարտաւոր, բաժնեւոր) եւն.ի վրայ գործառնութիւններ:

Առաջին եւ երրորդ ճիւղերը մեր նիւթէն դուրս ըլլալով, մենք հոս պիտի խօսինք մասնաւորաբար երկրորդ ճիւղին՝ այսինքն բուն վաճառականութեան վրայ:

3. Բուն վաճառականութիւն. — Բուն վաճառականութիւնը կը բաժնուի՝

Ա. Վաճառքի քանակութեան տեսակէտով՝ երկուքի.

1. — Մեծաքանակ, այն է գնել ու ծախել մեծ քանակութեամբ, եւ կը կատարուի արտադրողներու եւ մեծաքանակ վաճառողներու միջեւ:

2. — Փոքրաքանակ, այն է մեծ քանակութեամբ գնուած վաճառքները փոքր քանակութեամբ ծախել, եւ կը կատարուի փոքրաքանակ վաճառողներու եւ սպառողներու միջեւ:

Բ. Աշխարհագրական տեսակէտով՝ երկուքի.

1. — Ներքին վաճառականութիւն, որ տեղի կ'ունենայ միեւնոյն երկրին բնակիչներուն միջեւ:

2. — Արտաքին վաճառականութիւն, որ կը կատարուի օտար երկիրներու միջեւ:

Արտաքին վաճառականութիւնն ալ կը բաժնուի երեքի.

1. — Ներածում, այն է օտար երկիրներէ վաճառք բերել:

2. — Արտածում, այն է օտար երկիրներ վաճառք զրկել:

3. — Թրանզիթ, կը կայանայ երկրէ մը ուրիշ երկիր զրկուած

Բուն վաճառականութիւն. — Le commerce proprement dit, Le négoce, Թիմարք ڄال تجارت
Սեղանաւորական գործառնութիւններ. — Opérations de Banque, Պակսի մուսիկարը ڄال بافقه معاملاتي

Մեծաքանակ. — En gros, Թոփսալ ڄال طوپدن
Փոքրաքանակ. — En détail, Բերաֆէսկէս ڄال پراکنده

Ներքին վաճառականութիւն. — Commerce intérieur, Թիմարք ڄال تجارت داخليه

Արտաքին վաճառականութիւն. — Commerce extérieur, Թիմարք ڄال تجارت خارجيه

Ներածում. — Importation, Իսկալար ڄال ادخالات
Արտածում. — Exportation, Իհրաւար ڄال اخراجات

Թրանզիթ. — Transit, Թրանսիթ ڄال ترانزيت

վաճառքները երրորդ երկրէ մը անցընելու մէջ. օրինակի համար, Անգլիայէն Պարսկաստան վաճառքը իրենի թուրքիոյ ճամբով:

4. Վաճառք. — Ամէն ինչ որ կրնայ փոխանակուիլ, զընուիլ ու ծախուիլ այսինքն վաճառականութեան նիւթ ըլլալ՝ վաճառք կը կոչուի:

Վաճառքները կը բաժնուին երեք տեսակի.

1. — Բնական արտադրութիւններ կամ Նախնական նիւթեր, այսինքն ինչ որ նոյնութեամբ կը գտնուի բնութեան մէջ, ինչպէս հանածոյներ (երկաթ, քար, հանքածուխ եւն.), բուսականներ (ցորեն, պրտուղ, բամպակ եւն.), կենդանիներ եւ անոնց արտադրութիւնները (կով, ձի, կաթ, բուրդ եւն.):

2. — Ճարտարունակական արտադրութիւններ, այն է բնական արտադրութիւնները մարդոց աշխատութեամբ կերպարանափոխուած, ինչպէս (մեքենայ, գործիք, կերպաս, պանիր եւն.):

3. — Արժեքներ, այսինքն զրամներ, առեւտրական թուղթեր, արժէթուղթեր:

5. Վաճառքներու կշիռը. — Վաճառքներու մեծագոյն մասը, տեղէ մը ուրիշ տեղ փոխադրուելու համար, անպատճառ պէտք ունին որ եւ է բանի մը մէջ զրուելու, ինչպէս սընտուռի, պարկի, տակաւի եւն. մէջ: Այդ գործողութիւնը կը կոչուի պահեստում եւ ատկէջ յառաջ կուգան վաճառքին գանազան կշիռները, այսինքն՝

1. — Անգուտ կշիռ, որ կը ներկայացնէ թէ՛ վաճառքին եւ թէ՛ պատատին կշիռները միանգամայն:

2. — Չուտ կշիռ, որ բուն վաճառքին կշիռն է՝ առանց պատատին կշիռը հաշուելու:

3. — Ապրայ, որ պատատին կշիռն է եւ որ, աւելնալով զուտ կշիռն վրայ, անգուտ կշիռը կուտայ:

6. Վաճառքներու գինը. — Նախնական ժամանակներու մէջ՝ վաճառքները կը փոխանակուէին ուրիշ տեսակ վաճառքներով. այս դրութիւնը կը կոչուէր փոխանակութիւն, եւ կարգ մը դժուարութիւններ եւ անպատեհութիւններ ունէր: Երբ

վաճառք. — Marchandises, [ماتيهات]
 Նախնական նիւթ. — Matières premières, مواد
 Ճարտարարունակական արտադրութիւն. — Produit industriel, معمولات صناعيه
 Արժեք. — Valeur, قیمت
 Պատատում. — Emballage, امبالاژ
 Անգուտ կշիռ. — Poids brut, ثقل غير صافيه
 Չուտ կշիռ. — Poids net, ثقل صافيه
 Ապրայ. — Tare, طارة
 Փոխանակութիւն. — Troc, تروا

արժանի ու ոսկին գտնուեցան եւ զրամը հնարուեցաւ, մարդիկ սկսան վաճառքի փոխարէն զրամ առնել եւ այդ զրամով գնել իրենց պէտք ունեցածները, որով վաճառքներու արժէքը զրամով սահմանուեցաւ: Դրամի այն քանակութիւնը, որ վաճառքի մը արժէքը կը ներկայացնէ, այդ վաճառքին գինը կը կոչուի:

Դիտենք թէ վաճառք մը 3 տեսակ գին կ'ունենայ. գնման գինը, արժեքինը եւ վաճառման գինը (Ske'u Մաւն Ա. Հաս. 82):

7. Վաճառքներու փոխադրութիւնը. — Վաճառականութեան յառաջդիմութեան տեսակէնով՝ փոխադրութիւններն ամէն բանէ աւելի կարեւոր են. վասն զի գնողը վաճառքին որակին եւ գինին հետ միանգամայն եւ երբեմն անոնցմէ աւելի նկատողութեան կ'առնէ թէ գնած վաճառքը պիտի կրնայ դիւրաւ եւ ածան կերպով փոխադրել: Ասոր համար է որ փոխադրութեան լաւագոյն միջոցները ունեցող երկիրներու վաճառականութիւնը ամենէն աւելի փայլունն է:

Փոխադրութիւններն երկու գլխաւոր տեսակի կը բաժնուին.

1. — Ցամաքային փոխադրութիւններ, որ կը կատարուին ցամաքի վրայ՝ ծովով, սայլով, երկաթուղիով եւն.: Դիտենք վրայ եղած փոխադրութիւններն ալ ցամաքային փոխադրութիւն կը համարուին:

2. — Ծովային փոխադրութիւններ, որ կը կատարուին ծովով վրայ:

Առաիդ կը կոչուի այն որ շոգենաւին, երկաթուղիին, սայլապանին, ջորեպանին եւն. վաճառք մը կը յանձնէ ուրիշ տեղ մը փոխադրուելու համար:

Ընդունող կը կոչուի այն որու պիտի յանձնուի այդ վաճառքը:

Փոխադրութեան վարձքը կը կոչուի. ֆոխադրողի՝ ցամաքային փոխադրութիւններու համար, եւ Նաւաղի՝ ծովային փոխադրութիւններու համար:

Փոխադրութիւնները կը կատարուին ընդհանրապէս շոգենաւային եւ երկաթուղիի ընկերութիւններու, ջորեպաններու, սայլապաններու եւն. միջոցաւ: Կան նաեւ մասնաւոր անհատներ կամ

Վաճառքներու փոխադրութիւն. — Transport des marchandises, [اموال و امته نقلیات]
 Եւրոպայի փոխադրութիւն. — Transport terrestre, [نقلیات بریه]
 Աւարող. — Expéditeur, مُرسل
 Ծովային փոխադրութիւն. — Transport maritime, [نقلیات بحريه]
 Փոխադրողէն. — Port, [نقلیه]
 Ընդունող. — Destinataire, [مُرسل اليه]
 Նաւաղէն. — Nolis կամ Frêt, [تاوان]

ընկերութիւններ, որ Փոխադրութեան յանձնառու կը կոչուին եւ
կը ստանձնեն փոխադրութիւններ կատարել:

*Փոխադրուհիներ աւծախս կը կոչուի, երբ փոխադրողէքը
ղրկողին վրայ է, իսկ վճարելի կը կոչուի, երբ ընդունողին վրայ է:*

Փոխադրողները կը հաշուուի վաճառքի կշիռին, ծաւալին
կամ արժէքին վրայ:

Փոխադրութիւններու առթիւ զրուելիք զրութիւններու զլխաւորներն են.

1. — Փոխադրագիր՝ կառքով, ծիով կամ ջորիով փոխադրու-
թիւններու համար:

2. — Առաջին զեկուցագիր եւ Առաջին ընկալագիր՝ երկաթուղիով փոխադրութիւններու համար:

3. — Բեռնագիր՝ ծովային փոխադրութիւններու համար:

Այս գրութիւններուն մէջ պէտք է նշանակուած ըլլան
թուականը, յրկուած վաճառքներուն տեսակը, կշիւը, թիւը, նը-
շանագիրը (մարտ), պատաստմի եղանակը, (սրնառէկ, ակառ,
զարկ), յրկրորդ անունն ու տեղը, կատարասինի կամ նաւուն ու
նաւապետին անունը, ընդունողին անունն ու հասցէն, պայմա-
նաժամը՝ որու միջոցին փոխադրութիւնը պէտք է կատարուի,
փոխադրողէքին քանակն ու վարձուած ըլլալը կամ ոչ, յապա-
ղմմի պարագային պահանջութեան լի պնատուց մատուցումը, եւն.:
Այս թղթերուն վրայ մէկ յորոշնոց (մարտ) զրոշմանուղծ դնելու է:

Բռնազորը տեսակ մը ընկալագիր է, որով նաւապետ մը կը յայտարարէ ստացած ըլլալ այն վաճառքները, որոնց փոխադրու-
թիւնն ստանձնած է:

Քեռնասգիրքը կրնայ գրուիլ կրողիմ, որոշեալ անձի մը անու-
նին կամ սովորաբար հրամանին: Պէտք է շինուի չորս օրինակ,
նաւապետին, ղրկողին, ընդունողին եւ նաւալարդարին համար:

Վաճառում մը Բեռնագրի փոխարեն վճարելի է կ'ըսուի, երբ ծախսողը վաճառքին փոխարժէքը կը ստանայ բեռնագիրը յանձնած ատեն:

Փոխադրութեան յանձնառու. — Entrepreneur de transport, Նախ-
նիկ միջոցաւոր مقاول مواصلات

Անծախս . — Franco կամ En port payé. Վճարելի . — En port dû.
Փոխադրագիր . — Lettre de voiture. Նագրիկ գալիսի . — نقله قائم

Առաքման զեկուցագիր. — Déclaration d'expédition, Իրաւաբ
պահանքահայտ արձակումն արձակումն արձակումն

Առաքման ընկալազիր. — Récépissé, Մագպուզ مقبوض
Բեռնազիր. — Connaissance, Բոնիշխմկիթو قوشمنطو

Գրողին. — Au porteur, Համիլիկ حامله
Բեռնագրի փոխարէն վճարելի. — Contre connaissance.

8. Վաճառքներու ժամանակը եւ մատաստուրք,— Պետութիւններն ալ, անհատներու նման, ծախքեր ունին եւ այդ ծախքերը զոգցելու համար զանազան տուրքեր հետատաժած են։ Այդ տուրքերէն մէկը, եւ կարեւորագոյնն է մատաստուրք։

Մարաստուրբը օտար երկիրներէ բերուած կամ օտար երկիր ղրկուած վաճառքներէն առնուած տուրքն է. այդ տուրքը զան-
ժեղու հաւար ամէն երկրի մէջ մասնաւոր վարչութիւն մը կայ,
որ Մաֆաայիմ վերահսկողութիւն կը կոչուի եւ որուն պաշտօնն է՝

1. — Մարսատուրքի հնժական եղած վաճառքներէն տուրք զանձեր:

3. — Արտաձուլած ու ներաձուլած վաճառքներու վիճակագրութիւնը պատրաստել:

Եւրոպական երկիրներու մէջ վաճառքին կշիռն վրայ, իսկ
Թուրքիոյ մէջ վաճառքին արժէքին վրայ տուրք նշանուի:

Գեահասիյ կոչուող մասնաւոր պաշտօնեաներ մաքսատուն հասած վաճառքները մի առ մի կը քննեն եւ արժէք մը որոշելով՝ այդ արժէքին հարկերին 11 մաքսատուրը կ'առնեն: Կան սակայն վաճառքներ, որոնց վրայ մաքսատուրը կ'առնուի մասնաւոր թաւրիֆայ մը համամատ, ինչպէս ոսկի, արծաթ, աղամանդ եւն.:

Եթե վաճառքի արժեքին մասին անհամաձայնություն ծագի գնահատիչին եւ վաճառքին տիրոջը միջեւ, տեղը կընայ մաքսատուրքի փոխարէն վաճառքէն 11 % տալ. այս գործողութիւնը կը կոչուի վաճառքով վճարել:

Թուրքիայէն արտածուած, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկրէ մը եկող ու Թուրքիոյ ճամբով ուրիշ երկիր մը գացող քաանդիք վաճառքներէն 1 % մարսատուրը կ'առնուի:

Ծանոթութիւն. — Վերը դրուած մասային սակագոյցը կրնայ, ժամանակի շրջակին հետ, փոփոխութիւններու ենթարկուիլ: Այսպէս ստալ անրաձուլներէն 8%, եւ ներքին մասաստրք անունով Ռուսիոյ մէկ ֆալպիւն նրիշ մէկ ֆալպիւ ծովու ձմարով դրկուած վաճառքներէն ալ 1% մասաստրք կը գանձուեր. Վերջը անրաձուլի մասաստրքը 11% ի բարձրացուեցաւ եւ Սահմանակոտորութեան վիրահաստատութենէ ետքն ալ, ներքին մասաստրքը ճնշուեցաւ:

Դախման արարածի հետևանքով, այս միջոցի կրկին
խախտելու սակացոյցը չփոխելու մտադրութիւն մը կայ, սակայն
սակաւին վերահասան բան մը որոշուած չէ:

Դարձատուրք . — Droit de douane, կօւրիւղ ռկաւի كرك رسمى
Դարձային վերստեղծութիւն. — Administration des douanes. Բու-

Estimateur, *hup'huppor* اسطيماتور

անստորի. — En nature, Այկկի عيكة

ժամանցումը 5 տարի է առեւտրական թղթերու համար, այսինքն մինչեւ 5 տարի չի վճարուած առեւտրական թուղթով մը կարելի է մէկուն սնանկութիւնը պահանջել, իսկ 15 տարի՝ սովորական մուրհակներու համար:

3. — ԳՈՒՄԱՐԻՆ ՈՐՈՇԵԱՆ ԸՆԴԱՆՈՒՄ. — Կրողը վճարողէն որոշ գումար մը պէտք է պահանջէ, որպէս զի վէճ չի ծագի: Օրինակի համար՝ երբ քաշողը փոխգրին մէջ ըսէ վճարողին. «Ինձի ունեցած պարտքի վճարէ Բ. ի հրամանին», այդ թուղթը փոխգիր ըլլալէ կը դադրի:

4. — ՎՃԱՐՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆԸ. — Շատ որոշակի գրուած ըլլալու է: Այդ անունէն կախում ունի փոխգրին ուրիշ թերու ծախուելու դիւրութիւնը. անվստահելի անձի մը վրայ քաշուած փոխգիր մը ոչ որ կը գնէ: Մէկը իր վրայ փոխգիր չի կրնար քաշել. այդ կերպ թուղթ մը մուրհակ կ'ըլլայ, բանի որ պարտականն ալ վճարողն ալ ինքն է:

5. — ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ ԵՒ ՎՃԱՐՄԱՆ ՏԵՂԸ. — Որոշ պէտք է ըլլայ. օրինակի համար այսինչին մասին ետքը, կամ անձրեւ գալուն եւ կամ անորոշ տեղ մը վճարելի փոխգիր չըլլար:

6. — ՊԱՅՄԱՆՈՒ (արժեքը). — Որոշապէս գրուած ըլլալու է թէ փոխգիրը ի՞նչ բանի փոխարէն քաշուած է. «Ինձի համար այսինչին աշխատի դր. տուեալ» գրուած թուղթ մը փոխգիր չի համարուիր:

7. — ԿՐՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆԸ. — Վճարող անձը պէտք է գիտնայ թէ ո՞րու պիտի վճարէ:

8. — ՀՐԱՄԱՆԻՆ. — Փոխգիրը դիւրութեան համար հնարուած ըլլալով՝ պէտք է գրուած ըլլայ այսինչին հրամանին, որպէս զի ի հարկին կարելի ըլլայ մէկէն ուրիշին փոխանցուի:

9. — ՔԱՇՈՂԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Առանց ստորագրութեան փոխգիր մը սովորական մուրհակի մը արժէքն ալ չունենար: Այս պարագան այնքան ակներեւ է որ, օրէնքին մէջ չէ յիշուած անգամ: Ըստ օրինի՝ ստորագրութեան եւ անձնական կնիքին (մոհրի) միջեւ տարբերութիւն չկայ թէ եւ, բայց վաճառականութեան մէջ աւելի ստորագրութիւն կը դնեն, իսկ երբեմն ալ թէ՛ ստորագրութիւն եւ թէ՛ կնիք:

Այս ինքն պայմաններէն դուրս կայ նաեւ գործառնութիւնի պայմանը: Իրաւ է որ առանց գործառնութիւնի փոխգիր մը իր արժէքը չի կորսնցնէր, բայց գործառնութիւն օրէնքին 14րդ յօդուածը տուականը սահմանած է այդ կարգի փոխգրեւուն — Իւրսքանիւր 100 վըշ. ին 5 վըշ. — Նոյնպէս կ'ըսէ թէ գործառնութիւն չունեցող կամ պակաս գործառնութիւն կողմ փոխգիր մը առեւտրական օրէնքին 76 եւ 78րդ, յօդուածներով սահմանուած համեմատաբար չի կրնար օգտուիլ, այսինքն փոխանցողները (Տե՛ս Հաճ. 14 եւ 15)

Ժամանցում. — Prescription, Միտուրը գեման مود زمان

պատասխանատուութենէ կ'ազատին եւ կը մնան միայն քաշողն ու վճարողը:

12. — ՓՈՒՍԱՐԷՆ. — Այն բանն է զոր քաշողը պէտք է ունենայ վճարողին բով: Այդ կրնայ ըլլալ քաշողին կողմէ դրուած վաճառք կամ դրամ, վճարողին վրայ պահանջք, կամ վճարողին կողմէ քաշողին հանդէպ բացուած վարկ: Առանց փոխարէնի քաշուած փոխգրեւը բացը խառնած կը կոչուին: Այս տեսակէն են նաեւ դիւրութեան քաշող կամ խառն խառն բաւածները, զոր դրամական անձկութիւն ունեցող վաճառականներ իրարու վրայ կը քաշեն՝ առանց իրարմէ ո եւ է պահանջք ունենալու, եւ յետոյ զանոնք սեղանաւորներու զեղչել տալով՝ դրամ կը հայթայթեն քիչ մը առանի համար:

Փոխարէնին չըրկուելէն յառաջ զաւր ամէն պատասխանատուութիւն քաշողին կը պատկանի: Փոխգիր մը քաշուած ատեն փոխարէնը չըրկել անհրաժեշտ պայման չէ, կը բաւէ որ վճարողին չըրկուած, այսինքն վճարողին ձեռքը հասած ըլլայ:

13. — ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒՄ. — Այն գրութիւնն է, որով վճարողը իր ստորագրութեամբ յանձն կ'առնէ նշանակեալ գումարը որոշեալ պայմանաւորին վճարել: Ընդունելութիւնը փոխգրին վրայ շեղակ յանձնա կարմիր մեղանով, ընդունուած է գրելով, «Ընդունաւ ընելով եւ ստորագրելով» կ'ըլլայ: Փոխգիր մը մինչեւ որ վճարողին կողմէ չընդունուի՝ իրական արժէք մը չունենար, եւ ընդունուած փոխգիր մը շատ աւելի դիւրաւ կրնայ ձեռքէ ձեռք անցնի: Ընդունելութիւնը կրնայ կատարել տալ քաշողը կամ կրողը եւ կամ փոխանցողները: Վճարողը պարտաւոր է ընդունիլ՝ եթէ փոխարէնն արդէն ստացած է, միայն կրնայ ընդունելէ առաջ 24 ժամ սպասցնել՝ քաշողին հաշիւը քննելու համար: Բայց փոխգիր մը ընդունիլ չի նշանակել թէ վճարողն անոր փոխարէնն անպատճառ ստացած է, որովհետեւ քաշողին պատիւը յարգած ըլլալու համար կրնայ ընդունած ըլլալ, որով ամէն ատեն կրնայ փոխարէնը պահանջել քաշողէն, պայմանաւ որ կարենայ հաստատել թէ չէ ստացած: Բայց ընդունած ըլլալու հետեւանքը սա է որ, պայմանաւորին պէտք է վճարէ այդ փոխգիրը եւ յետոյ ինքն դիմէ քաշողին:

14. — ՓՈՒՍԱՆԳՈՒՄ. — Փոխանակագրի կրողը, շատ անգամ դրամի պէտք ունենալով՝ չի կրնար մինչեւ վճարողը ապասել, եւ փոխանակագիրը ուրիշ մը տալով, այսինքն այդ փոխանակագրին վրայ ունեցած իր իրաւունքը ուրիշի մը փոխանցելով, դրամ կառնէ, այս գործողութիւնը կը կոչուի փոխանցում: Փոխանցումը

Համերաշխութիւն. — Solidarité, Բեֆաշէքի միաբեկեշիէ کفالت
Փոխանցում. — Endossement, Զիւրو جبرو
Փոխարէն. — Provision, Գարշուրق قارشوق
Ընդունելութիւն. — Acceptation, Գայուր قبول
Բացը քաշել. — Tirer à découvert, Գարշուրق قارشوق
Դիւրութեան թուղթ. — Effet de complaisance.

կատարողը կը կոչուի փոխանցող, իսկ այն որու հրամանին կը փոխանցուի՝ ստացող:

Փոխանցումը կը կատարուի փոխգրին ետին գրելով ինչ որ կը տեսնուի օրինակին մէջ: Հետեւաբար փոխանցում մը ըստ օրինի կատարեալ ըլլալու համար՝ հարկաւոր է. — 1° Թուականը. — 2° Փոխ-գրին արժէքը ի՞նչ ձեւով ստացուած ըլլալը. — 3° Անունը այն անձին՝ որուն հրամանին կը փոխանցուի. — 4° Փոխանցողին ստորագրութիւնը:

Ստացողն ալ, իր կարգին, կրնայ, եթէ պէտք ունենայ, միեւնոյն ձեւով ուրիշին փոխանցել նոյն փոխգրինը եւ այսպէս յաջորդաբար: Եթէ փոխանցողներն ա՛յնքան շատ ըլլան որ, փոխգրին ետին տեղ չի մնայ գրելու, ուրիշ թուով մը կը փակցնեն, որ երկայնորէ կը կոչուի եւ փոխանցումները կը շարունակուին անոր վրայ:

Փոխանցումը փոխգրեւոր յատուկ գործողութիւն մը չէ. ամէն թուով որ հրամանի գրուած է՝ կրնայ ուրիշին փոխանցուիլ միեւնոյն պայմաններով: Օրինակի համար՝ հրամանի գրուած բեռնսգրի մը տէրն ալ կրնայ միեւնոյն կերպով զայն փոխանցել ուրիշին, այդ վաճառքներուն վրայ իր ունեցած իրաւունքը անոր թողլով:

15. Համեալաշխութիւն. — Կը նշանակէ այն պատասխանատուութիւնը զոր քաջողը, ընդունողը, փոխանցողները կը ստանձնեն հաւասարապէս վերջին ստացողին հանդէպ, որ կ'ըլլայ իրական էրողը, այսինքն այս վերջինը իրաւունք ունի անոնց դիմելով վճարումը պահանջել՝ եթէ վճարողը չի վճարէ, պայմանաւ որ սակայն ժամանակին բոլորած ըլլայ (Տես՝ Հատ. 22):

Փոխանցող մը, հետեւաբար, պատասխանատու է իրմէ ետքի փոխանցողներուն հանդէպ, իսկ իրմէ առջի փոխանցողներն իրեն պատասխանատու են:

16. — Փոխանակագրին առաջին օրինակէն զատ՝ կարելի է շինել 2րդ եւ 3րդ օրինակներն ալ, առաջինին կորսուելու պարագային՝ միւսները գործածելու համար: Ասկից զատ, երբ առաջինը ընդունելութեան դրկուած է, երկրորդը արդէն կը ծախուի առանց առաջինին գալուն սպասելու. յետոյ գնողը երկրորդը ներկայացնելով՝ կը ստանայ առաջինը, որ ընդունուած եւ վերադարձուած կ'ըլլայ:

Ինչպէս օրինակներուն մէջ ալ կը տեսնուի, փոխանակագրերու այս երեք օրինակներէն իւրաքանչիւրին վրայ պէտք է գրել.

Փոխանցող. — Cédant, ձիրակնա حيرانته
Ստացող. — Cessionnaire, Մեքրուդուէن Իլեյն مفعول اليه
Երկայնորդ. — Allonge, Ալոնջ آلونج
Տեսօրին. — A vue կամ A présentation, Իրայեխիւսէ arash khush
Հրամանին. — A l'ordre, Էմրիսն امرينه
Վճարող. — Echéance, Հոյուշի վաւսك حلول وعده

Առաջինին վրայ. «Երկրորդն ու երրորդը ոչ գոյով»:
Երկրորդին վրայ. «Առաջինը եւ երրորդը ոչ գոյով»:
Երրորդին վրայ. «Առաջինը եւ երկրորդը ոչ գոյով»:

17. — Փոխգրեւորն ու հրամանի մուրհակները հետեւեալ համեմատական դրոշմաթուղթերուն ենթակայ են.

1 էն մինչեւ 100 դր.	10 փր.
101 » » 1 000 »	20 »
1 001 » » 2 000 »	40 »
2 001 » » 10 000 »	իւրաքանչիւր 2 000 ի համար 40 »
10 001 » » 100 000 »	» 5 000 » » 2 1/2 դր.
100 000 » վեր	» 10 000 » » 5 »

18. — ՀՐԱՄԱՆԻ ՄՈՒՐԻՍԻ

18. — Հրամանի մուրհակը այն առեւտրական թուղթն է, որով անձ մը յանձն կ'առնէ որոշեալ թուականի մը երկրորդ անձի մը հրամանին վճարել որոշ գումար մը, որու փոխարէնը ի՛նչ կերպով (դրամով, վաճառքով եւն.) ստացած ըլլալը կը յայտնէ (Տեսնէ՛ր օրինակները):

Հրամանի մուրհակը անով կը տարբերի փոխգրէն որ, պարտականն ու վճարողը միեւնոյն անձն է, մինչդեռ փոխգրին մէջ երրորդ մըն է որ կը վճարէ:

Փոխանցումի եւ համեալաշխութեան համար ի՛նչ որ ըսուեցաւ փոխգրի մասին, նոյնն են նաեւ հրամանի մուրհակին համար:

Հրամանի Մուրհակի Օրինակներ

Կ. Պոլիս, 1/14 Յունիս 1913 Լ. Օսմ. 150

Թուականեւ ետեւուն եւ մեկ օր վերջ պատշիմ վճարել
Ասասուր ԿԲ. Մանեասեանի հրամանին միմիայն **Հարիւր**
Յիսուն Օսմանեան Ոսկի, փոխարեւը ապրանք ընդունած եւ:

Կ. Պոլիս 1/14 Յունիս 1913

7 1/2 Ղր.

Թիւ 235

Հասցէ
Պոլիս, Այնալը խան, բիւ 7.

Տիգրան Դարամանեան

2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՌԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱՆԻ ԿԱԶՄԱՆԻ ԿԱԶՄԱՆԻ ԿԱԶՄԱՆԻ

1913 23517/100

Constantinople, le

Banque Commerciale Ottomane

Payer à l'ordre des Fabriques des Montres d'Orfèbre S.A.

La somme de Vues turques deux-cent-
brente cinq 817%
N° 1755

K. Serkisoff & Cie 5231

لیرای عثمانی ۳۰
 در سعادت بانو اونوماه
 حسین حسنی افندی امرینه اونوز عمر د لیرای عثمانی تأدیبه ایملیک
 ۱ حزيران سنه ۱۳۲۹
 علی حیدر
 ۲۰ پارلق مقطوع بول

20. Օրինական ծանոթութիւններ. — Օսմ. առեւտրական օրէնքին մէջ չէրի մասին ո եւ է ծանօթութիւն չկայ, եւ ինչպէս ըսինք, սովորութեամբ է միայն որ իբր առեւտրական թուղթ ընդունուած է, որովհետեւ վաճառականները, դրամատուները եւ նոյն իսկ կառավարական գանձը չէր իբրեւ վճարման միջոց ընդունած են: Միայն դրոշմաւճուղի օրէնքն է որ չէրի մասին կը խօսի, երբ կ'ըսէ թէ չէրերուն 20 փարայի դրոշմաւճուղի պէտք է փակցնել:

Չէրի մը փոխարէնը պէտք է պատրաստ ըլլայ, կամ քաշողը վճարողին թով վարկ մը ունենալու է: Աւանց փոխարէնի չէր քաշելուն բացը փաշել կ'ըսեն:

Չէր մը պէտք է ներկայացուի եւ գանձումը պահանջուի քաշուած թուականէն մինչեւ հինգ օր՝ (քաշուած օրն ալ հաշուելով) եւ թէ միեւնոյն քաղքին մէջ վճարելի է, իսկ մինչեւ ութ օր, եւ թէ տարբեր քաղքի մէջ վճարելի է: Սակայն այս տրամադրութիւնը զրեւիքն ընաւ նկատի չառնուիր, մանաւանդ տարբեր քաղքի վրայ քաշուած չէրերու համար:

Հրամանի քաշուած չէրի մը վրայ ստորագրութիւն ունեցողներն ալ հաւատարմացէս պատասխանատու են վճարման համար. բայց եւ թէ տոյն հինգ կամ ութ օրերն անցնին, միայն քաշողը պատասխանատու կը մնայ:

4. — ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ ՄՈՒԴԱԿ

21. — Բնակավայրի մուրհակը պարզ հրամանի մուրհակ մին է, միայն թէ պարտականը յանձն կ'առնէ այդ գումարը վճարել ուրիշ տեղ մը, մինչդեռ հրամանի մուրհակը վճարելի է ստորագրուած տեղւոյն մէջ, եւ փոխգրէ մը անով կը տարբերի որ, ստորագրողն ու վճարողը միեւնոյն անձն է:

Բնակավայրի մուրհակն ալ հրամանի կը շինուի եւ եւնոթրուած է միեւնոյն օրինական արամադրութիւններուն:

Վասն ստացման. — Pour acquit, Մափադըզմ օլմըշ քըր մեքուշմ օլմըշ քըր

— Վաճառքին միութեան զինը (մեքրիկ, հասիկ, փիօիկ եւն.) — Ընդհանուր զինը — Փոխադրութեան ծախքերը (եթէ գնողին վրայ են), եւ վերջապէս զուտ փոխարժէքը (Տեսնէ՛ յօդուակը Մասն Ա. էջ 101) :

Հաշուեցուցակները երկու տեսակ են.

Ա. Գնման Հաշուեցուցակ եւ Բ. Վաճառման Հաշուեցուցակ:

Հաշուեցուցակները ենթակայ են 5 փարանոց դրոշմանոցի: Երբ փոխարժէքը վճարուի, ծախողը պետք է 20 փարանոց դրոշմանոցի մը վրայ «Վասն ստացման» գրելով ստորագրէ:

Ծախողը վաճառքին յրկուսը ըլլալը կը ծանուցանէ գնողին մասնաւոր նամակով մը, որ առաջին ծանուցագիր կը կոչուի եւ որու հետ միասին կը յղուի նաեւ ընդհանրապէս հաշուեցուցակը:

Գնողն ալ իր կարգին վաճառքներուն ժամանումը, հաշուեցուցակին համաձայն ըլլալը եւ փոխարժէքին յրկուսին պահանջքին արձանագրուած ըլլալը (Տե՛ս Տոմարակալութիւն) կը ծանուցանէ նամակով մը, որ ընդունելութեան ծանուցագիր կը կոչուի:

26. Անուղղակի Գնում-Վաճառում. — Անուղղակի գնում-վաճառումի մը համար՝ պէտք է պատրաստել հետեւեալ գրութիւնները.

1. — Գնողին ապսպրանքը:

2. — Հաշուեցուցակի գնման, զոր կը պատրաստէ գնող յանձնակատարը:

3. — Հաշուեցուցակի վաճառման, զոր կը պատրաստէ ծախող յանձնակատարը:

4. — Հաշուեցուցակի ծախուց եւ փոխադրութեան, զոր կը պատրաստէ փոխադրութեան յանձնակատարը:

Հաշուեցուցակներն ալ գրեթէ հաշուեցուցակներու յար եւ նման կը պատրաստուին, միայն յանձնակատարը կ'աւելցնէ այդ առթիւ իր ըրած ծախքերը, իր յանձնառուիչքը, տուած միջնորդչէքը, եւն:

ԱՌՆԵՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

27. — Գնուած վաճառքի մը փոխարէնը երբ դրամով տրուի՝ կը կոչուի վճարում, իսկ երբ մուրհակով կամ փոխանակագրով տրուի՝ կը կոչուի կարգադրութիւն:

Վճարումի եղանակին տեսակէտով՝ գնումը երեք տեսակ է.

Առաքման ծանուցագիր. — Avis d'expédition.

Ընդունելութեան ծանուցագիր. — Accusé de réception.

Հաշուեցուցակի գնման, վաճառման. — Compte d'achat, de vente.

Վճարում. — Paiement, Թե՛սիյաթ Եփթաթ

Կարգադրութիւն. — Réglement, Թե՛սիյաթ Եփթաթ

1. — Կանխիկ գնում, երբ վաճառքին փոխարժէքը կը վճարուի յանձնումի առնելէ կամ շատ կարճ պայմանաժամէ մը ետքը. Պոստը մէջ մինչեւ 30 օր եղած վճարումները կանխիկ կը նկատուին, իսկ եթէ գնուած վայրկեանին վճարուի՝ անմիջական կանխիկ կը կոչուի:

2. — Ապառիկ գնում, երբ վաճառքին փոխարժէքը կը վճարուի որոշեալ պայմանաժամէ մը ետքը:

3. — Ի հաշիւ գնում, երբ գնողն ու ծախողը փոխադարձաբար իրարու հաշուին կ'անցնեն իրարմէ գնած վաճառքներու փոխարժէքը: Այս կերպը տեղի կ'ունենայ այն վաճառականներուն միջեւ, որ յաճախակի գործ ունին իրարու հետ, եւ երբեմն երբեմն, սովորաբար մէկ երկու ամիսն անգամ մը, իրարու հետ հաշիւ կը տեսնեն եւ պարտքերուն տարբերութիւնը միայն կ'առնեն կամ կուտան:

28. Կանխիկ Գնումներ. — Կանխիկ գնումները կը կարգադրուին գլխաւորաբար երեք կերպով.

1. — Հնչում դրամով: 2. — Զեֆով: 3. — Հաշուական փոխանցումով:

Մէկ քաղքէ ուրիշ քաղք հնչուն դրամով եղած կանխիկ վճարումները կը կատարուին փոստայի միջոցով՝ յանձնարարեալ նամակով, առժեք յայտարարուած նամակով, թղթատարական վճարագիրով եւ կամ ծրարով:

Յանձնարարեալ նամակի համար, թղթատարական սովորական վարձքէն զատ, յաւելուածական 1 դրշ. կը վճարուի, այս կարգի նամակ մը կորսուելու պարագային՝ թղթատարութիւնը 1 ոսկի կը վճարէ Թուրքիոյ համար, իսկ 50 ֆրանս՝ արտասահմանի համար:

Արժէքը յայտարարուած նամակի մը համար՝ յանձնարարեալ նամակի մը վարձքը վճարուելէ զատ՝ յայտարարուած գումարին իւրաքանչիւր 1000 դրուշին 1 դրուշ համեմատական տուրք մը կը վճարուի, եւ կորսուելու պարագային՝ թղթատարութիւնը յայտարարուած գումարը կը վճարէ արդիւնդովին: Մէկ նամակի համար առ առաւել 50 հազար դրուշ կարելի է յայտարարել:

Թղթատարական վճարագիրը վճարման այն միջոցն է, որով տեղի մը նամակատան յանձնուած դրամ մը ուրիշ նամակատանէ մը կ'առնուի: Իւրաքանչիւր թղթատարական վճարագիր 2000 դրուշէն աւելի չի կրնար ըլլալ: Սոյն վճարագրերու վարձքն է՝ մինչեւ

Կանխիկ. — Au comptant, Բեշիկ Եփթաթ

Անմիջական կանխիկ. — Comptant compté.

Ապառիկ. — à terme կամ à crédit, Վեքեիյե Եփթաթ

Ի հաշիւ. — En compte, Մահալիյե Եփթաթ

Հնչուն դրամով. — En espèces, Եագսկէ Եփթաթ

Յանձնարարեալ նամակ. — Lettre recommandée, Թահիյաթի մեֆթաթ

Ծրար. — Group, Կուր Եփթաթ

Արժէքը յայտարարուած նամակ. — Lettre chargée կամ à valeur déclarée, Դըյեքը մուգուսեփեի մեփթաթ Եփթաթ

500 զրուշ, մէն մի 100 զրուշին 20 փարայ. 500էն 700՝ 3 զրուշ, իսկ անկից վեր՝ ամէն մէկ 200 զրուշին 20 փարայ:

Երբըն զրամ պարունակող կապոց մըն է, որ թղթատարութեան միջոցով կը ղրկուի՝ իր ծանրութեան համեմատ վարձը մը վճարելով եւ զոր ղրկողը սովորաբար կ'ապահովագրէ:

Թղթատարութեան միջոցով կատարուած բոլոր այս առարկաները թէ՛ շատ ծախքերու եւ թէ՛ դժուարութիւններու կը կարօտին եւ այդ պատճառով փոքր գումարներու միայն կը յարմարին: Մեծ գումարներու վճարման յարմարագոյն եղանակն է չեփը:

29. Հաշուական փոխանցում. — Հաշուական փոխանցում մը այն գործողութիւնն է, որով մէկը — սովորաբար սեղանաւոր մը կամ դրամատուն մը — իր բով հաշիւ ունեցող երկու յաճախորդներէ մէկուն հաշուէն որ եւ է գումար մը միւսին հաշուին կը փոխանցէ, որով մին միւսին վճարում մը ըրած կ'ըլլայ (Տե՛ս Տոմարակալութիւն):

Այս կերպով ամէն օր մեծագումար առեւտրական գործառնութիւններ կը կատարուին՝ առանց նոյն իսկ 10 փարայ շրջաբերելու:

30. Ապառիկ գնումներ. — Ապառիկ գնումները կը կարգադրուին երկու եղանակով.

1. — Փոխանակագրով՝ եթէ գնողն ու վաճառողը տարբեր հրապարակներու վրայ են:

2. — Հրամանի մուրհակով՝ եթէ միեւնոյն հրապարակի վրայ են:

Փոխանակագրի եւ հրամանի մուրհակի վրայ իրենց կարգին մանրամասնօրէն խօսած ըլլալով, հոս միայն սա կ'աւելցնենք թէ, վաճառական մը երբ իր ստացած մէկ վաճառքին փոխարէն փոխանակագիր մը կամ մուրհակ մը կը ստորագրէ, այդ վաճառքին փոխարէնը վճարած կը համարուի այլ եւս, միայն պարտաւոր է պայմանաժամին որոշեալ գումարը վճարել իր ստորագրութիւնը ներկայացնողին:

ԱՌՆԻՏԲԱՆԱՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒ

ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

31. — Ամէն վճարում եւ կարգադրութիւն պէտք է հաստատուի ապացուցիչ բռնորով մը:

32. Ստացագիր. — Ստացագիրը այն թուղթն է, որով մէկը կը յայտարարէ ո եւ է գումար մը ստացած ըլլալ:

Ստացագիրները կրնան ըլլալ առանձինն՝ մասնաւոր թղթի վրայ

Հաշուական փոխանցում. — Virement, նազը հիսապ հաշիւի վրայ
Ապացուցիչ Թուղթ. — Pièces justificatives, էփրազը միւսպիթե
Ստացագիր. — Reçu, Մափյուզ مقبوض اوراق مثبتة

եւ կամ պարզապէս հաշուեցուցակներուն տակ ստացողին ստորագրութեամբ, ինչպէս նաեւ նախակով եւայլն:

Ամէն ստացագիր 20 փրնոց. (մափրու) դրոշմաւորութիւն կրելու է:

Ստացագրի Օրինակներ

I. Օմֆ. 150. —

Ստացայ Պետրոս Էփ. Ասրունիէ Հարիւր Յիսուն Օսմանեան Ոսկի ի հաշիւ Աւետ Էփ. Մուրաշեանի ի Կարին:

4. Պոլիս, 1/14 Յունիս 1913

Թ. Գէորգեան

Դրոշմ 20 փրնոց

L. C. 100 3/4

Reçu de Mr. H. Karagueuzian la somme de Cent Livres Turques et 75/100, pour solde de ma facture du 15 Juin 1913.

Constantinople, le 30 Juin 1913

M. Manoukian

Timbre fixe 20 Paras

یا لکن ۷۵۰ غروشدر

۲۳ مایس ۱۳۲۹ تاریخى فاطوره محسوبا قهوه تاجرى
اسماعيل افنديده برده بالا بدى بوز الى غروسه اخذ ايلدرم

۱۰ حزيران سنة ۱۳۲۹

آصا دوريان

۳۰ پار. لك مقطوع بول

§ IV. — ՍՆԱՆ ԿՈՒԹԻՒՆ

33. — Սնանկանայ — բառական իմաստով — կը նշանակէ ունեցածը հատցնել: Ըստ առեւտրական օրէնքի, վաճառական մը սնանկացած է, երբ անկարող է իր առեւտրական պարտքը պայմանաժամին վճարել — անձնական կամ տնական պարտքերը առեւտրական գործառնութիւններէ ծագած չեն նկատուի: Հետեւաբար վաճառական մը, որ հազար ոսկի դրամագլուխ մը ունի, կրնայ սնանկ նկատուիլ եթէ իր 5 ոսկիի մէկ պարտքը չի վճարէ կամ չկարենայ վճարել, ինչպէս որ միայն 5 ոսկի դրամագլուխ ունեցող վաճառական մը սնանկ չի նկատուիր, երբ յաջողի իր հազար ոսկիի պարտքերը կանոնաւորաբար վճարել:

Սնանկութիւնը երեք տեսակ է.

1. — Պարզ սնանկութիւն. — Երբ մէկը կը սնանկանայ իր կամքէն անկախ պատճառներով, տնտեսական տագնապի մը, զինքնու յանկարծական անկումի մը, առեւտրական մեծամեծ կորուստներու հետեւանքով եւն: Այս կերպ սնանկութիւն մը ու է պատիժ չունի:

2. — Թերութեամբ կամ Անհոգութեամբ Սնանկութիւն. — Եթէ վաճառականը սնանկանայ իր թերութեան կամ անհոգութեան պատճառով, օրինակի համար կանոնաւոր տուարներ չի բռնել, լուծն, յանդուգն շահողիտութիւններու ձեռնամուկ ըլլալուն, շոյալ ծախսեր ընելուն եւայլն համար. պատիժը բանտարկութիւն է:

3. — Խաբդախ Սնանկութիւն. — Երբ վաճառականը կեղծ տեղեկանքներ շինէ, ունեցածը մասամբ կամ ամբողջովին պահէ, դիտմամբ պարտքը աւելի ցոյց տայ, դրամ գոյացնելու համար՝ ձեռքը եղած վաճառքը շատ վար գինով ծախէ, եւն: Օրինական պատիժը տաժանակիր աշխատութիւնն է:

Վճարումները դադրեցնող վաճառական մը եթէ մինչեւ ութ օր առեւտրական դատարանին դիմելով՝ իր կացութիւնը ցուցնող տեղեկութիւն մը — հաշուեկշիռ տեղեկութիւն — յանձնէ, իր իսկ դիմումին վրայ սնանկ կը հռչակուի: Հաշուաւ պարագային պահանջատէրերէն մէկուն կամ մէկ բանին պահանջումով, դատարանը այդ վաճառականը սնանկ կը հռչակէ:

Վաճառական մը սնանկ հռչակուելէ ետքը՝ այլ եւս իրաւունք չունի իր ունեցածներու մասին ու է տնօրէնութիւն ընել, վասն զի մինչեւ որ պարտքերը վճարուին՝ ինքն իր ունեցածին տէրը չէ այլեւս, այսինքն ոչ կրնայ բան մը ծախել, ո՛չ դրամ գանձել, ո՛չ նուէր տալ եւն: Բոլոր ունեցածը կը պատկանի պահանջատէրերուն, որոնց ամբողջութիւնը մասա կը կոչուի, եւ որու պէտք է յանձնուին սնանկին բոլոր ունեցածները՝ համամատարար քաժ:

Պարզ սնանկութիւն. — Faillite simple, Ազի իֆլլաս اقالس بسيطة

Թերութեամբ սնանկութիւն. — Banqueroute simple, Թագսիթաթթ Թասա. — Masse, Մասա ماسه

Խաբդախ սնանկութիւն. — Banqueroute frauduleuse, Հիյդիյի իֆ-Սնանկութիւն. — Faillite, Իֆլլաս اقالس خيالي

նուէրու համար պահանջատէրերուն միջեւ: Եթէ պարտքերը գոցուելէ ետքը բան մը աւելնայ, սնանկին կը վերադարձուի:

Իսկ եթէ ունեցածները չի բաւեն պարտքերը վճարելու, պահանջատէրերը կրնան համաձայնիլ եւ օ ին բան մը գեղջել իրենց առնելիքէն. այն առնեն համաձայնութիւն մը կը կնքեն, որ foirsgaro կը կոչուի, եւ որով պահանջատէրերը իրենց մնացող պահանջքէն կը հրաժարին եւ սնանկը նորէն գործի կրնայ սկսիլ: Իսկ եթէ համաձայնութիւն չի գոյանայ, սնանկին ամբողջ ունեցածները կը ծախեն եւ իւրաքանչիւր պահանջատէր իր պահանջքին համեմատական քաժին մը կ'առնէ. քայց այս պարագային սնանկը չի կրնար նորէն իր անունով գործի սկսիլ, քանի որ պարտքը ամբողջովին չէ վճարած եւ ոչ ալ համաձայնութիւն գոյացուցած է պահանջատէրերուն հետ:

Որովհետեւ պահանջատէրերու ամբողջութիւնը չի կրնար անձամբ կառավարել սնանկին գործերը, իրենց կողմէ քուէի մեծամասնութեամբ կ'ընտրեն վերակացու կոչուած փոխանորդներ, որոնք դատարանին կողմէ նշանակուած ներկայացուցիչ դատարանի մը հսկողութեան տակ սնանկին գործերը կը կառավարեն, մինչեւ որ վերջնական կարգադրութիւն մ'ըլլայ:

Սնանկի մը խանութը, զանազան տեղեր ունեցած մեքերանոցները, տանք մէջ ունեցած աւելորդ կարասիները եւն. կը կնքուին. տուարները դատարան կը տարուին քննուելու համար, եւ եթէ դատարանը հարկ տեսնէ՝ զինքն ալ կը բանտարկէ: Պահանջատէրերը կը հրաւիրուին ներկայանալ դատարանին եւ իրենց պահանջքները ապացուցանել: Այն վաճառքները որոնք կրնան աւրուիլ, հոտիլ եւ կամ որոնց գիններուն վրայ մեծ անկում մը հաւանականութիւն կայ, անմիջապէս կը ծախուին եւ դրամը կը պահուի:

Սնանկը, եթէ խաբդախ սնանկ չէ, կրնայ պատուոյ վերահաստատում պահանջել, երբ իր ամբողջ պարտքը մինչեւ վերջին փառան վճարէ՝ ծախքերով ու տոկոսներով միասին:

Սնանկութիւնը ունի բարոյական, օրինական եւ քաղաքական հետեւանքներ.

Բարոյական. — Ուրիշները զինքը միշտ կասկածելի եւ խաբդախ կը նկատեն՝ նոյն իսկ եթէ կրկին գործի սկսած է, եւ ասով պատիւը միշտ տարտուած կը մնայ:

Օրինական. — Ունեցածները կը գրաւուին պահանջատէրերու կողմէ եւ հազիւ ապրելու չափ բան մը կը ձգուի իրեն՝ զրեթէ իրը ուղորմութիւն: Յորջափ պատիւը չէ վերահաստատուած, չի կրնար ուսուցիչ, դատարանի առջեւ վրայ, փոխանորդ, խնամակալ, կտակակատար ըլլալ:

Քաղաքական. — Յորջափ պատիւը չէ վերահաստատուած՝ ընտրող եւ ընտրելի, զինուոր, պետական պաշտօնեայ չի կրնար ըլլալ, գէնք չի կրնար կրել:

Քօնքօրտոմօ. — Concordat, قوتقورداو Կերակցու. — Syndic, سندیك

Ներկայացուցիչ դատարան. — Juge commissaire, ژوژ قوميسر

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՀԱՇՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

§ 1. — ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

31. — Վաճառականները ըստ օրինի պարտավոր են տոհմար ընել, եւ այս պարտավորութեան փոխարէն՝ իրաւունք ունին ըստ օրինի կանոնաւոր կերպով՝ բռնուած տոհմարներու պաշտօնակու-
 թեան իրենց դատը ապաշտօնացնելու: Նոյն իսկ եթէ օրէնքը չպաշ-
 տարէր՝ վաճառականները իրենց շահուն հասար իսկ պարտավոր
 էին տոմար ընել, բայց որ մարդիկ չեն կրնար իրենց պաշտը
 կամ պահանջը վստահիլ միմիայն իրենց յիշողութեան:

Օրէնքը ամբարն խիստ կերպով պատուիրած է տոհմար ընել
 որ, բնաւ տոհմար չունելով եւ կամ պարտաւորիչ տոհմարները պա-
 հանջուածին պէս կանոնաւոր չի ընելով վաճառականը, սնանկու-
 թեան պաշարային, կը նկատուի անյոյժութեան հետեւանքով սնանկ,
 իսկ տոհմարները խարդախողն ալ կը նկատուի խարժախ սնանկ:

Վաճառականական տետրակները երկու տեսակ են.

1. ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏՈՄԱՐՆԵՐ, զոր վաճառականները պարտա-
 ւոր են, ըստ օրինի, ընել:

2. ՕԺԱՆԴԱԿ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ, զոր վաճառականները իրենց դի-
 րութեան հա հար կամ գործին ընդարձակութեան եւ կամ մասնա-
 ւոր պահանջներուն համեմատ հաշի կը տեսնեն ընել:

35. Պարտաւորիչ տետրակներ. — Պարտաւորիչ տետրակ-
 ները երեք հատ են.

1. ՕՐՀԱՇԻԻՐ, որ ամենէն կարելու տետրակն է. այդ տետ-
 րակին մէջ վաճառականը պարտաւոր է աշխատելով — թուա-
 կանի կարգով, մարտը ու առանց քրթուածի — գնածը, ծա-
 խածը, բաշած կամ ընդունած եւ կամ վճարած փոխանակելը
 կամ մուրհակը եւ կամ աւելորակն ու եւ է թուողը, իր անձնա-
 կանին ըրած ծախքը, իր հարստութիւնը աւելցնող կամ պակ-
 սեցնող բոլոր գործաւնութիւնները, այսինքն՝ ստացած նուէրը,
 կտակը կամ ժառանգութիւնը եւ կամ ու եւ է կերպով ըրած վնաս-
 ները. օր. սնանկ յայտարարելէ տեսած վնասը, գողցուած կամ
 ընկղմած կամ այրած վաճառքները եւայլն: Վերջապէս օրաշիւր
 պէտք է որ վաճառականին բոլոր գործաւնութիւններուն հաւա-
 տարիւմ մէկ հայելին ըլլայ: Տոհմարներուն մէջ ճշմարտութեան հա-
 կառակ բաներ գրելու խիստ կերպով կը պատժուի:

Պարտաւորիչ տոմար. — Livres obligatoires, دفتر قانويه
 Օժանդակ տետրակ. — Livres auxiliaires, دفتر معاونه
 Օրհաշիւ. — Journal, يوميه

2. ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՐԻՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԵՏՐԵ, որու մէջ
 կ'ընդօրինակուին վաճառականին՝ իր ընկերներուն, յանձնակա-
 տարներուն, յաճախորդներուն եւ վերջապէս ուրիշներու գրած
 նամակները, այս տետրակին միջոցով միայն կարելի կ'ըլլայ յիշել
 թէ այս ինչ մարդուն, այս ինչ գործին մասին ի՞նչ գրուած է,
 ի՞նչեր ապապրուած են, ի՞նչ յանձնառութիւններ եղած են եւլն.
 մանաւանդ վէճի մը կամ դատի մը պարագային՝ ու եւ բան մը
 հաստատելու միակ միջոցը Ընդօրինակութեան տետրն է:

Վաճառական մը ուրիշներէ իրեն եկած նամակներն ալ, միեւ-
 նոյն նպատակով պէտք է պահէ՝ առ նուագն տասը տարի:

3. ՏԵՏՐ ՀԱՇՈՒԵԿՇՈՒԹԻ, որուն մէջ երեք կամ վեց ամիսը եւ
 սովորաբար տարին անգամ մը վաճառականը պարտաւոր է անցը-
 նել իր գոյքը օր. սնանկին դրամը, իր անութիւն մէջ գտնուած
 վաճառքը, ուրիշներէ մուրհակով կամ առանց մուրհակի ու-
 նեցած պահանջը, կալուածները, արժէթուղիները եւլն. իր
 պարտքը եւ վերջապէս ասոնց տարբերութիւնը, որ կը կոչուի իր
 դրամագլուխը:

Այս տետրակին շնորհիւ է որ վաճառականը պիտի կրնայ գիտ-
 նալ թէ մէկ տարուան մէջ շահի՞ր է թէ վնասը եւ ո՞րքաի,
 որպէս զի անոր համեմատ շարունակէ իր գործը կամ ուղղութիւնը
 փոխէ:

Հաշուեկշռի տետրը իր մասնաւոր կարեւորութիւնը ու-
 նի. օր. եթէ այս տետրակը չուցնէ անանկ փիճակ մը, որով ալ
 եւս անկարելի է գործը շարունակել եւ եթէ վաճառականը շա-
 րունակէ, սնանկութեան մը պարագային այս ընթացքը թերութիւն
 կրնայ նկատուիլ եւ ըստ այնմ պատժուի. այս տետրակը պէտք
 է շատ խնամքով եւ կանոնաւոր ընել, որովհետեւ գոյքը կազմող
 իրերէն մէկը եթէ չի գրուի, այս մոռացումը կամ սխալը կրնայ
 իրը դիտումնաւոր նկատուիլ եւ իրը խարդախ սնանկ պատժուի:

Այս երեք տետրակներէն Հաշուեկշռի տետրը՝ գործածուելէն
 առաջ, եւ Օրհաշիւի տետրն ալ՝ գործածուելէն թէ՛ առաջ եւ թէ՛
 վերջը պէտք է Առեւտրական դատարանէն վաւերացնել տալ:

36. Հաշուակալութեան կարեւորութիւնը. — Աւելորդ է
 այս մասին երկար խօսիլ. կը բաւականանանք միայն ըսելով թէ,
 փորձը կը ցուցնէ որ կանոնաւոր հաշուակալութեան մը շնորհիւ,
 բազմաթիւ սնանկութիւններու առաջըք առնուած կ'ըլլայ, շատ մը
 վաճառատուներու տարեկան շահերը շատ աւելի մեծ կ'ըլլային,
 յաճախորդի մը ունեցած պարտքին մասին ճիշտ գաղափար մը ու-
 նեւարով անոր չէր բացուեր վստի մը ոտուն արժանի չէր, արժէ-
 գիւնը շատ մանրակրկիտ կերպով որոշուելով՝ տարւոյն վերջը վաճա-
 ռականները յուսալար չէին ըլլար եւայլն:

Նամակներու ընդօրինակութեան տետր. — Copie de lettres, کوبه دفتری
 Հաշուեկշռի տետր. — Livre d'inventaire, بلانچو دفتری

կողմնացույցը չէ որ նաւը կը բալեցնէ, բայց ան է որ զայն կ'առաջնորդէ. նոյնպէս ալ հաշուակալութեամբ չէ որ գործ մը կը կառավարուի, սակայն անով է որ կ'առաջնորդուի:

37. Հաշուակալութեան նպատակը. — Վաճառական մը իր առեւտրական տունին գործառնութիւններուն մասին ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար, ամէն վայրկեան պէտք է ի վիճակի ըլլայ գիտնալով:

1. — Գործին մէջ ունեցած դրամագլուխը:
2. — Զանազան գործառնութիւններու մէջ տրամադրելի ունեցած արժէքները (դրամ, վաճառք, կալուած եւ այլն):
3. — Իր պարտքը եւ պահանջը:
4. — Իր գործառնութիւններու արշիւնը (Շահը կամ վնասը):

Այս նպատակով վաճառականը՝ իր գործառնութիւնները կ'արձանագրէ (Օրհաշիւին մէջ), կը դասաւորէ (Մայր—Հաշիւին մէջ) եւ կ'ստուգէ այս բոլորը մասնաւոր տոմարներու մէջ, հաշուակալութեան սկզբունքներուն եւ տոմարակալութեան օրէնքներուն համաձայն:

38. Հաշուակալութիւն եւ տոմարակալութիւն. — Այս երկու բառերը յաճախ իրարու իբր հոնանիշ կը գործածուին սխալմամբ եւ սակայն իրարմէ տարբեր նշանակութիւն ունին:

Հաշուակալութիւնը կը տօլրեցնէ վաճառատան մը, պանրայի մը եւ այլն գործառնութիւնները արձանագրելու սկզբունքները եւ օրէնքները միայն, իսկ տոմարակալութիւնը՝ հաշուակալութեան տօլրեցուցած օրէնքներուն կիրարկութիւնն է միայն:

Հաշուակալը ծարտարապէս է, տոմարակալը՝ գործաւորը. հաշուակալը ուղղութիւն կուտայ, տոմարակալը՝ ըստ այնմ կը գործադրէ:

39. — Հաշուակալութեան երկու զիւսւոր դրութիւն կայ.

1. — ՊԱՐՁ ՏՈՄԱՐ, որու համաձայն ո եւ է գործողութիւն միայն մէկ հաշիւի մը կ'անցնի. այն մարդուն հաշիւին՝ որու հետ որ գործ ըրած ենք:

Օր. Ա. — Իբրանոսեան եղբայրներուն 100 ոսկիի վաճառք ծախեցիք. պէտք է գրել:

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐԲ պարսին 100 ոսկի:

Օր. Բ. — Մանեսեանէ ստացայ 100 ոսկի. պէտք է գրել:

Ա. ՄԱՆԵՍԵԱՆ պահանջէ 100 ոսկի:

2. — ԿՐԿՆԱՏՈՄԱՐ որու համաձայն ո եւ է գործողութիւն երկու հաշիւի միանգամայն կ'անցնի. թէ՛ առնող եւ թէ՛ տուող մարդոց հաշիւներուն:

Հաշուակալութիւն. — Comptabilité, اصول محاسبه
Տոմարակալութիւն. — Tenue de livres, اصول دفتری
Պարզ տոմար. — à partie simple, اصول بسيطة

Մասնաւորապէս պիտի ծանրանանք կրկնատոմարին վրայ, որ պարզ տոմարէն անբաղդառելիօրէն աւելի կառարելալործեալ է:

40. Հաշիւ. — Հաշիւ մը՝ ՊԱՐՏԻ եւ ՊԱՀԱՆՋԷ: անունը երկու մասի բաժնուած ցուցակ մըն է. մաս կողմի «Պարսի» ի մասին մէջ կը գրուին հաշիւին տիրոջ տրուած գումարները. իսկ աջ կողմի «Պահանջէ» ի մասին մէջ ալ՝ անկէ առնուած գումարները:

Հաշիւ մը պարսական ընել՝ կը նշանակէ այդ հաշիւին Պարսիին կողմը գումար մը անցնել, իսկ պահանջող ընել՝ կը նշանակէ Պահանջին կողմը գումար մը անցնել:

Հաշիւի մը Պարսիին եւ Պահանջին տարբերութիւնը կը կոչուի կշիռ, որ պարտական է՝ եթէ Պարսին աւելի մեծ է քան Պահանջին, իսկ հակառակ պարագային՝ պահանջող է:

Հաշիւ մը հաւասարակշռուած է կ'ըսուի, երբ Պարսին հաւասար ըլլայ Պահանջին:

Հաշիւ մը փակել կը նշանակէ Պարսիին եւ Պահանջին տարբերութիւնը, այսինքն կշիռը աւելցնել տկար կողմին վրայ, թէ՛ Պարսիին եւ թէ՛ Պահանջին կողմերը հաւասար գումարներ ունենալու համար:

41. Պարզ տոմարին անպատեհութիւնները. — Պարզ տոմարը երկու զիւսւոր անպատեհութիւն ունի.

1. Անկարելի է ճիշտ հակաշիւն մը ի գործ դնել գրութիւններու վրայ:

Եթէ հաշուակալը մոռնայ յաճախորդի մը հաշիւին հաշուեցուցակի մը գումարը անցնել, ո՛ր մէկ քան կրնայ այդ սխալ երեւան հանել. թերեւս դիպուածը կամ յաճախորդը, եթէ խոյճախոյ է:

2. Վաճառականին կացութեան մասին անմիջական եւ ճշգրիտ ո եւ է տեղեկութիւն չիտար:

Վերի օրինակին մէջ, գիտենք թէ Իբրանոսեան եղբայրներէ 100 ոսկի պահանջք, իսկ Ա. Մանեսեանի ալ 100 ոսկի պարտք ունինք, բայց չենք գիտեր թէ խոնութիւն մէջ ո՛րքան ապրանք կամ անտուկին մէջ ո՛րքան դրամ ունինք:

Պարզ տոմարը ուրեմն կը ցուցնէ միայն մեր դիմացինին կացութիւնը մեզ հանդէպ, բայց բուն իսկ մեր կացութիւնը՝ ո՛չ:

Այս երկու անպատեհութիւններու պատճառով պարզ տոմարը հետզհետէ կ'անհետանայ եւ իր տեղը կը թողու կրկնատոմարին որ, ինչպէս պիտի տեսնենք, աւելի կառարելալ է:

Պարտի. — Doit, Débit, ذمت   Պահանջէ. — Avoir, Crédit, مطلوب

Պարտական ընել. — Débiter, ذمت قيد ايتك

Պահանջող ընել. — Créditer, ايتك قيد مطلوب

Հաւասարակշռուած. — Balancé, قفاقتش

Հաշիւ մը փակել. — Cloturer un compte, بر حسابي قفاقت

Կշիռ. — Balance, Solde, ميزان, بقية

Կրկնատոմար. — à partie double, اصول مضاعفه

§ II. — Կ Ի Կ Ն Ա Տ Ո Մ Ա Ր

42. — Վաճառականական գործառնություն մ'ընելու համար միշտ երկու բանի պէտք կայ. «Առնող»ի մը, եւ «Տուող»ի մը: Արդ, ո եւ է գործառնություն մը՝ այդ գործառնությունը կատարող երկու կողմերու հաշիւներուն ալ արժանագրել, կրկնատու մարի զրուեցումը տեսարակ բռնել կը նշանակէ:

Կրկնատու մարի մէջ, բան մը առնողը պարտական կ'ըլլայ, իսկ տուողը՝ պահանջող. հետեւաբար ամէն պարտական կողմ իր համապատասխանող պահանջող կողմը պէտք է ունենայ, ուրիշ բառով՝ միեւնոյն գումարը պէտք է անցնի մէկու մը Պարտին եւ ուրիշի մը Պահանջին: Օրինակով մը բացատրենք.

1. — Գ. Աղամեանի ծախսեցի 100 ոսկիի վաճառք:

Այս գործողութիւնը, ըստ կրկնատու մարի արժանագրելու համար՝ պէտք է փնտուել հետեւեալ երկու հարցումներուն պատասխանը:

Ո՞վ Առնա.

Գ. Աղամեան, հետեւաբար պէտք է պարտական ըլլայ:

Ո՞վ Տուա.

Վաճառքի հաշիւը, հետեւաբար պէտք է պահանջող ըլլայ:

Որով Օրհաշիւին մէջ պէտք է գրել.

Գ. ԱԴԱՄԵԱՆ պարտի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ Լ. Օ. 100 —

2. — Կ. Խէրպէկեան ինծի վճարեց 200 ոսկի. առնողն է սնտուկս, տուողն է Կ. Խէրպէկեան. ուրեմն պէտք է գրել.

ՄՆՏՈՒԿ պարտի Կ. ԽԷՐՊԵԿԵԱՆԻ Լ. Օ. 200 —

Այս երկու օրինակներէն կը տեսնուի որ՝ կրկնատու մարի շնորհիւ կը գիտնանք չէ թէ միայն մեզ հետ գործող անձներուն, ինչ պէս Գ. Աղամեանի պարտքը, Կ. Խէրպէկեանի պահանջը, այլ բուն իսկ մեր կացութիւնը, այսինքն թէ սնտուկին մէջ ո՞րքան զրամ, իսկ խանութին մէջ ո՞րքան վաճառք ունենանք:

Վերոյիշեալ օրինակներուն մէջ գործող երկու կողմերէն միւր միշտ մենք ենք, այսինքն այն վաճառականը, որուն տեսարակը կը գրենք, հետեւաբար պէտք էր միշտ անոր անունը գրել. բայց որովհետեւ այս կերպով վաճառականին պարտքին կամ պահանջը ինչ կողմը պիտի գրուէին շատ մը գումարներ, որոնց ինչ տեսակքին կողմը պիտի գրուէին շատ մը գումարներ, որոնց ինչ տեսակք արժէքներ կայացնելը յայտնի չպիտի ըլլար, այդ պատճառաւ կրկնատու մարի մէջ գործին տիրոջ անունը երբեք չեն գրեր, այլ անոր տեղ զայն ներկայացնող հաշիւներ գտած են, որոնք կը կոչուին ընդհանուր հաշիւներ:

Ընդհանուր հաշիւներ: — Comptes généraux, حسابات عوميه
Ընդհանուր վաճառք. — Marchandises générales, امتهة عوميه

43. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՇԻՒՆԵՐ. — Ընդհանուր հաշիւներու զլիւսորները հետեւեալներն են.

1. — ԴՐԱՄԱԳԻՈՒԽ. — Պահանջող՝ երբ զրամագլուխ կայ. Պարտական՝ երբ բաց կայ:

Օր. Ա. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ԴՐԱՄԱԳԻՒԽԻՆ Լ. Օ. 1 000 —
Կը նշանակէ թէ հնչուն 1 000 ոսկիով գործի սկսուած է:

Օր. Բ. — ԴՐԱՄԱԳԻՈՒԽ պարտի ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ Լ. Օ. 1 500 —
Կը նշանակէ թէ վաճառականը 1 500 ոսկի պարտքով միայն գործի սկսած է, առանց փոխարէնը բան մը ունենալու. ուրիշ բառով, 1 500 ոսկի բաց ունի ըսել է:

2. — ՄՆՏՈՒԿ. — Պարտական՝ հասոյթներու, այսինքն ստացուած զրամներու համար. Պահանջող՝ վճարումներու համար:

Օր. Ա. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ՄԱԼԻՍԵԱՆԻ 75 զրբ. —
Կը նշանակէ թէ Մալիսեանէ 75 զրուշ հնչուն զրամ առնուեր է:

Օր. Բ. — ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ պարտի ՄՆՏՈՒԿԻՆ 143 զրբ. —
Կը նշանակէ թէ Յովհաննէսեանի 143 զրուշ հնչուն զրամ վճարուեր է:

3. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԱՃԱՌՔ. — Պարտական՝ գնումներու համար. Պահանջող՝ վաճառումներու համար:

Օր. Ա. — ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ պարտի ՃԻՏԷՃԵԱՆԻ Լ. Օ. 40 —
Կը նշանակէ թէ Ճիտէճեանէ 40 ոսկիի վաճառք գնուեր է:

Օր. Բ. — ՍԱՐԸԵԱՆ պարտի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 95 զրբ. —
Կը նշանակէ թէ Սարճեանի 95 զրուշի վաճառք ծախուեր է:

4. — ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ, այսինքն վաճառականին հրամանին ստորագրուած կամ փոխանցուած տոմսակներու ամբողջութիւնը. — Պարտական՝ առնուած տոմսակներու եւ Պահանջող՝ զանձուած, ծախուած կամ ետ տրուած տոմսակներու համար:

Օր. Ա. — ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ պարտի ՊՏՈՍԵԱՆԻ Լ. Օ. 10 —
Կը նշանակէ թէ Պոտոսեանէ 10 ոսկինոց տոմսակ մը առնուած է:

Օր. Բ. — ՄՆՏՈՒԿ պարտի ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ Լ. Օ. 15 —
Կը նշանակէ թէ 15 ոսկինոց տոմսակ մը զանձուեր եւ սնտուկը զրամ մտեր է:

5. — ՎԱՍՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ, այսինքն վաճառականին ուրիշներու հրամանին ստորագրած կամ ընդունագրած մուրհակներ:

Դրամագլուխ. — Capital, سرمایه
Գանձելի տոմսակներ. — Effets à recevoir, تحصيل سندات
157 — Թուար. Բարձր.

բուլ կամ փոխգործերու ակտիւութիւնը. — Պահանջող՝ ստորագրուածներու, Պարտական՝ վճարումներու կամ ետ առնուածներու համար:

Օր. Ա. — Ե. ԳԱՐԱՃԵԱՆ պարտի վ.ճ. ՏՈՄՍԱԿԵՆԵՐՈՒ 1.0. 30 — Կը նշանակէ թէ Գարաճեանի հրահանին 30 ոսկինոց տոմսակ մը ստորագրուել է:

Օր. Բ. — ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿԵՆԵՐ պարտի ՍՆՏՈՒԿԻՆ 800 ղըշ. — Կը նշանակէ թէ ստորագրուած 800 ղըշնոց տոմսակ մը հնչուն ղրամով վճարուել է:

6. — ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ. — Պարտական՝ վնասներու, Պահանջող՝ շահերու համար:

Օր. Ա. — ՍՆՏՈՒԿ պարտի ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍԻ 90 ղըշ. — Կը նշանակէ թէ սնտուկին մէջ 90 ղըշու զուժար մը մտեր է, որու փոխարէն մէկու մը պարտական չեմ. այդ ղրամը շահ մըն է ինծի համար:

Օր. Բ. — ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ պարտի ՍՆՏՈՒԿԻՆ 40 ղըշ. — Կը նշանակէ թէ սնտուկէն 40 ղըշու ելեր է եւ սակայն այդ զուժարին համար ոչ ոք պարտական է ինծի, որով այդ ղրամը վնաս մըն է ինծի համար:

Այս հաշիւներէն զատ, ամէն վաճառական իր գործին բնութեանը համեմատ, կրնայ ուզածին չափ հաշիւներ ստեղծել:

44. Հաւաքական հաշիւներ. — Վաճառատան մը յաճախորդներէն ունեցած պահանջքը եւ ուրիշներու ալ ունեցած պարտքը ամէն վայրկեան կարենալ գիտնալու համար՝ պէտք է դիմել Մայր — Հաշիւին եւ անոր մէջ իւրաքանչիւրին համար բացուած հաշիւները մի առ մի բնել, Պարտիին եւ Պահանջիին տարբերութիւնը գտնել, զանոնք թղթի մը վրայ հաւարել եւ յետոյ զուժարել. այս արդիւնքը այս կերպով գտնել՝ մեծ աշխատութեան կը կարօտի, մանաւանդ երբ նկատողութեան առնուի թէ՛ վաճառատուն մը կրնայ հարիւրաւոր հազարաւոր յաճախորդներ ունենալ:

Մէկ ակնարկով գիտնալու համար թէ մեր յաճախորդներու ամբողջութենէն ո՞րքան պահանջք, եւ մեր հայկայթիւններու ակտիւութեան ո՞րքան պարտք ունինք, ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐ անունով հաւաքական հաշիւները կը գործածուին:

Այս հաշիւներէն աւաջինը պէտք է պարտական ընել յա-

Վճարելի տոմսակներ. — Effets à payer, تأدية سندات
Շահ և վնաս. — Profits et Pertes, كسب و خسر
Հաւաքական հաշիւներ. — Comptes collectifs, حسابات جامعه
Զանազան պարտականներ. — Débiteurs divers, متعدد یورجیلر
Զանազան պահանջողներ. — Créanciers divers, متعدد آلاجلیلر

ճախորդներու տրուածներուն համար, իսկ պահանջող՝ անոնցմէ առնուածներուն կամ անոնց վճարումներուն համար:

Իսկ երկրորդը կ'ըլլայ պահանջող՝ հայկայթիւններէ առնուածներու եւ պարտական՝ անոնց տրուածներուն համար:

Ամէն յաճախորդ կամ հայկայթիւն երկու անուն ունի ուրեմն. մին հաւաքական, իսկ միւսը անհատական:

Օր. Ա. — Միհրան Նազգաշեանի ծախեցինք 200 ոսկիի վաճառք: — Միհրան Նազգաշեանի նման մեր բոլոր յաճախորդներու հաւաքական անունն է ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ. ուրեմն պէտք է նախ այդ հաշիւը պարտական ընել եւ զրել Օրհաշիւին մէջ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐ պարտի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 1.0. 200 — Յետոյ մեր յաճախորդներէն իւրաքանչիւրին հաշիւը գիտնալու համար պէտք է անոնց ամէն մէկուն հաշիւ մը բանալ օժանդակ տետրակի մը մէջ. այդ բանը կարենալ ընելու համար վերոյիշեալ յօդուածին տակ պէտք է աւելցնել:

Միհրան Նազգաշեանի ծախած վաճառքներ:

Օր. Բ. — Թէոտոր Մենծիկեանէ գնեցինք 50 ոսկիի վաճառք: Օրհաշիւին մէջ պէտք է զրել:

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ պարտի ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐՈՒ 1.0. 50 — Թ. Մենծիկեանէ գնածներ:

Որովհետեւ Թէոտոր Մենծիկեանի նման ինծմէ Պահանջք ունեցողներուն հաւաքական անունն է ԶԱՆԱԶԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐ:

45. Հաշիւներու ստորաբաժանումները. — Ընդհանուր հաշիւներէ ոմանք կրնան իրենց ստորաբաժանումները ունենալ: Այսպէս.

Ընդհ. վաճառքը բոլոր վաճառքներուն հաւաքական անունն է. բայց եթէ պէտք ըլլայ, օրինակի համար, Թէյի, սուրճի եւ շաքարի վրայ գործ ընող վաճառական մը կրնայ անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար ուրոյն հաշիւ մը բանալ, գիտնալու համար թէ ի՞նչ շահած է Թէյէն, ո՞րքան սուրճ ունի եւայլն:

Շահ եւ վնասի հաշիւը կը ցուցնէ վաճառականին շահը կամ վնասը. բայց գիտնալու համար թէ խանութին, անձնականին համար եւայլն ո՞րքան ծախք ըրած է, պէտք է բանալ Զանազան ծախք, եւայլն ո՞րքան ծախք, Տնական ծախք եւայլն հաշիւները, առած կամ Անձնական ծախք, Տնական ծախք եւայլն հաշիւները, առած կամ տուած տոկոսներու համար Տոկոսի հաշիւը, եւ այսպէս ուրքան ուզէ մանրամասն կերպով գիտնալ՝ այնքան աւելի շատ հաշիւներ կրնայ բանալ:

46. Հաշուաւարտութեան մէջ գործածուած տետրակներ. — Պարզ տոմարի, ինչպէս նաեւ կրկնատոմարի մէջ գործածուած անհրաժեշտ տետրակները հետեւեալներն են..

1. Ձեռնարկները որոշվում են վաճառականը կը գրէ իր ըրած բոլոր գործառնութիւնները, շատ որոշ եւ յստակ կերպով եւ բոլոր մանրամասնութիւններով, օրը օրին, թուականի կարգով:

Ձեռնարկներին նպատակն է օրհաշիւին գործը դիւրացնել: Ինչպէս նախապէս ալ ըսինք, օրհաշիւին մէջ կարելի չէ աւելի, բերթել, սրբագրել եւայլն. այդ պատճառով գործողութիւն մը Ձեռնարկներին մէջ իր վերջնական ձեւը առնելէ ետքը միայն պէտք է Օրհաշիւ անցնել:

2. ՕՐՀԱՇԻՒԸ, որ օրէնքին պահանջած տետրակներէն զխաւորն է եւ որոշում մէջ ամէն գործողութիւն, ձեռնարկներէն առնուելով կը գրուի, պարտականը եւ պահանջողը որոշելով, կրկնատուարի սկզբունքներու համաձայն:

3. ՄԱՅՐ — ՀԱՇԻԻԸ, որոշում մէջ կը դասաւորուին Օրհաշիւին գործողութիւնները, իւրաքանչիւր հաշիւի համար յատկացնելով մէկ մէկ էջ եւ մէկ ականարկով տեսնելու համար մէկու մը կամ հաշիւի մը առածները եւ տուածները:

Օրհաշիւին Մայր — հաշիւ անցած իւրաքանչիւր հաշիւի առջեւ կը դրուի Մայր — հաշիւին էջին թիւը եւ Մայր — հաշիւին մէջ ալ Օրհաշիւին էջին թիւը:

Այս տետրակներէն իւրաքանչիւրին ձեւը ցուցուցած ենք զրբին վերջը:

4. Օժանդակ տետրակներ. — Վաճառական մը կրնայ ուզածին չափ — օրէնքին պահանջած երեք տետրակներէն գատ, գործին բնոյթին եւ պահանջին համեմատ — տետրակներ ունենալ, որոնք զանազան անուններ եւ ձեւեր կ'ունենան եւ որոնց օժանդակ տետրակներ անունը կուտան:

Ասոնցմէ ամենէն կարեւորներն են Մթերստերը, Սննդի տետրը, Գանձելի եւ Վճարելի տուականներու տետրակները եւայլն:

1. Մթերատետրը Մայր — հաշիւին նման տետրակ մըն է, որոշում մէջ յաճախորդներու անուններու տեղ վաճառքի իւրաքանչիւր տեսակի համար առանձին հաշիւներ կը բացուին: Ձախ կողմը կը ցուցնէ «Մուսթ»-ը — վաճառքին համեմատ՝ ծրարը, պարկը, մէթը, օխան, բանիի եւ ուրկէ գնուած ըլլալը եւ գումարը. աջ կողմը նոյն բաներով «Ելք»-ը:

Այս տետրակին միջոցով կարելի կ'ըլլայ հասկնալ թէ այս ինչ տեսակ վաճառքէն որքան ունինք, եւ նոյն իսկ որքան շահեր ենք:

Առանց այս տետրակին՝ հարկ կ'ըլլայ ամէն վայրկեան վաճառատունին մէջ գտնուած վաճառքները մէկիկ մէկիկ համրել, կշռել եւայլն, ինչ որ ժամանակի ահագին կորուստ է:

Ձեռնարկներ. — Main courante, brouillon, مسوده
Մայր — հաշիւ. — Grand livre, دفتر كبير

2. Մետրակի տետրը Մայր — հաշիւին սնտուկի էջին յար եւ նման է եւ հնչուն դրամով եղած գործառնութիւններուն անմիջական արձանագրութեանը կը ծառայէ:

Այդ տետրակով է որ ամէն երեկոյ վաճառականը իր սնտուկին մէջի դրամը կը ձեռնէ:

3. Գանձելի եւ վճարելի տոմսակներու տետրակներուն մէջ կ'արձանագրեն կարգաւ գանձելի եւ վճարելի տոմսակները՝ իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով, թուական, վճարօր, հրաման, փոխանցում (եթէ կայ), գումար եւ այլն:

Ոմանք այս տետրակներուն տեղ պարզապէս Յուշատետր մը կը գործածեն:

48. Զանազան տեսակ յօդուածներ. — Օրհաշիւ անցած որ եւ իցէ գործողութիւն յօդուած կը կոչուի:

Երեք տեսակ յօդուած կայ.

1. — ՊԱՐԶ ՅՕԴՈՒԱԾ՝ որոշում մէջ մէկ պարտական եւ մէկ պահանջող կայ:

Օրինակ. — 500 դրուշի վաճառք ծախելով՝ ստակը գանձեցինք: Այս գործողութիւնը պիտի ցուցնենք հետեւեալ պարզ յօդուածով.

ՄՆՏՈՒԿ Պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 500 դր. —

2. — ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ՅՕԴՈՒԱԾ՝ որոշում մէջ մէկ պարտական եւ մէկէ աւելի պահանջողներ եւ կամ՝ մէկ պահանջող եւ մէկէ աւելի պարտականներ կան:

Օրինակ Ա. — 750 դրուշի վաճառք ծախելով՝ փոխարէնը ստացանք, եւ առկից գատ, 1500 դրուշի տոմսակ մըն ալ գանձեցինք: Այս գործողութիւնը կրնանք հետեւեալ 2 պարզ յօդուածներով ցուցնել.

Ա. — ՄՆՏՈՒԿ Պարսի ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 750 դր. —

Բ. — " " ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 1500 դր. —

Սակայն ընդհանրապէս, գրութիւնը կրճատելու համար, վերի գործառնութիւնը կը ցուցնեն հետեւեալ մէկ յօդուածով՝ որոշում մէջ մէկ պարտական եւ երկու պահանջող կայ.

ՄՆՏՈՒԿ Պարսի ԶԱՆԱԶԱՆԵՐՈՒ 2250 դր. —

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	750 դր.
ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ	1500 "
	<u>2250</u> "

Եօդուած. — Article, ماده

Օրինակ Բ. — Կիրակոսեանէն ստացանք 1500 դրուշ հնուէն դրամ, 800 դրուշի վաճառք եւ 2200 դրուշի արժէթուղթ: Փոխանակ այս գործառնութիւնը 3 պարզ յօդուածներով նշանակելու, կրնանք հետեւեալ բաղադրեալ յօդուածը գրել.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	Պարտին	ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ	45 00 դրշ. —
ՄՆՏՈՒԿ	15 00		դրշ.
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	8 00		»
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ	22 00		»
	<u>45 00</u>		»

3. — ԽԱՌՆ ՅՕԴՈՒԱԾ՝ որուն մէջ մէկէ աւելի պարտականներ եւ մէկէ աւելի պահանջողներ կը գտնուին:

Օրինակ. — Մալխասեանէ 100 ոսկի դրամ եւ 50 ոսկիի վաճառք առնուելու եւ փոխարէնը 125 ոսկիի մուրհակ մը տրուելու է եւ մնացած 25 ոսկիին ալ Մալխասեանի պահանջք արձանագրուելու է:

Այս գործողութիւնը կը նշանակենք հետեւեալ խառն յօդուածով.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	պարտին	ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐՈՒ	150 00 դրշ. —
ՄՆՏՈՒԿ	100 00		դրշ.
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	50 00		»
	<u>150 00</u>		»
ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ	125 00		դրշ.
ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ	25 00		»
	<u>150 00</u>		»

Դիտողութիւն I. — Խառն յօդուածներու դրութիւնը, որ կը գործածուի առնասարակ տոմարակալին աշխատութիւնը դիւրացնելու համար, բնաւ յանձնարարելի չէ, բաց ի այն պարագաներէն, երբ անկարելի է ուրիշ կերպ ընել, որովհետեւ այդ դրութեամբ անցած յօդուածները տվորաբար թերի կողմ մը կ'ունենան:

Օրինակի համար, վերի յօդուածը եղածին պէս պահելէ վերջ, եթէ օր մը ուզենք հասկնալ թէ Մալխասեանի հետ ո՞րքան գործառնութիւն ունեցած ենք, անկարելի կ'ըլլայ մէկ ակնարկով գտնել. այդ բանը հասկնալու համար հարկ պիտի ըլլար երկար բարակ փնտռել, մինչդեռ եթէ այդ գործողութիւնը երկու յօդուածով արձանագրուած ըլլար, բան մը որ կ'ընեն ու պէտք է ընեն բոլոր խցամիտ տոմարակալները, ո՞չ միայն բոլոր հաշիւները նոյն ճիշտ արդիւնքը կուտային, այլ եւ մէկ ակնարկով կը տեսնէինք թէ Մալխասեանի հետ 150 ոսկիի գործ մ'ըրած ենք, որու 125 ոսկին կարգադրած ենք մուրհակով մը եւ 25 ոսկին ալ կը պարտինք:

Հետեւաբար յանձնարարելի է այդ խառն յօդուածը, առաջինը՝ բաղադրեալ եւ երկրորդը՝ պարզ, հետեւեալ երկու յօդուածներով գրել.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	պարտին	ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ	150 00 դրշ. —
ՄՆՏՈՒԿ	100 00		դրշ.
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	50 00		»
	<u>150 00</u>		»

ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ պարտի ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 125 00 դրշ. —

Դիտողութիւն II. — Գործնականի մէջ, յօդուած մը շինած առնանին, պարտի բառը չեն գրեր, այլ լռելայն կ'իմանան:

Դիտողութիւն III. — Մէկէ աւելի պարտական եւ կամ պահանջող հաշիւները ի մի ամփոփելով Զանազաններ անունով կը ցուցնեն. Մայր-Հաշիւի մէջ այս անունով հաշիւ չի բացուիր:

49. Գանձելի եւ վնարելի տոմարակներու հաշիւներու օգուտը. — Ապառիկ վաճառումի պարագային յաճախորդը պարտական եւ ընդհ. վաճառքը պահանջող կ'ընէինք. եթէ փոխարէնը մուրհակ մը կամ փոխգիր մը ստանանք, այդ յաճախորդին հաշիւը պէտք է փակել, որովհետեւ ան այլեւս բաց չկրնար մնալ, քանի որ մուրհակ առինք եւ վնարօրէն առաջ ունէ բան չենք կրնար պահանջել:

Այս պարագային պէտք է բանալ Գանձելի Տոմարակներ անունով հաշիւ մը, իբր պարտական. եւ եթէ վնարօրին մուրհակը զանձուի Սնտուկը պարտական եւ Գանձելի Տոմարակները պահանջող ընել:

Եթէ մուրհակ առնելու գործողութիւնը վաճառումին հետ նոյն օրը պատահի, փոխանակ նախ յաճախորդին անունին հաշիւ բանալու եւ յետոյ անմիջապէս Գանձելի Տոմարակով զոցելու, ընդհանրապէս սուղակի Գանձ. Տոմարակները եւ Ընդհ. Վաճառքը դէմ առ դէմ կը բերենք եւ մէկ յօդուած մը գրած կ'ըլլանք:

Այսպէս ընելը շատ յանձնարարելի չէ, որովհետեւ այդպէսով ի հարկին դժուար կ'ըլլայ հասկնալ թէ յաճախորդ մը որքան գործ ըրած է որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ:

Նոյն բաները հակառակ կերպով, պէտք է հասկնալ Վաճառելի տոմարակներու համար:

Օրինակ Ա. — 1. — Յովսէփեանի ապառիկ 2500 դրուշի վաճառք ծախելի: Այս գործողութիւնը ցուցնող յօդուածը կ'ըլլայ.

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻ	[2 500 դրշ. —

2. — Յովսէփեանէ ունեցած առնելիքի փոխարէն 2500 դրուշ-նոց մուրհակ մ'առի: Այս գործողութիւնն ալ հետեւեալ յօդուածով կը ցուցնեմ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ 30 ՎՍԷՓԵԱՆԻ 25 00 դր. —

3. — Մուրհակին պայմանաժամը եկաւ եւ գանձեցի : Այս գործողութիւնն ալ կը ցուցնեմ հետեւեալ յօդուածով.

ՄՆՏՈՒԿ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 25 00 դր. —

Այսպէսով նոյն գումարին համար պարտական եւ պահանջող ֆոնդները, ինչպէս նաեւ Գանձելի Տոմսակները զիրար կը ջնջեն եւ միայն Սնտուկը պարտական կը մնայ Բնդի. վաճառքին, ճիշտ այնպէս ինչպէս պիտի պատահէր, եթէ կանխիկ դրամով վաճառք ծախած ըլլայի :

Օրինակ Բ. — 1. — Կոմիտասեանէ 1 200 դրուշի ապառիկ գնեցի : Այս գործողութիւնը կը նշանակուի.

ԲՆԴՆ. ՎԱՃԱՌՔ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆԻ 12 00 դր. —

2. — Պարտքիս փոխարէն 1 200 դրշնոց մուրհակ մը տուի : Այս գործողութիւնն ալ կը զրուի.

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՎԱՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 12 00 դր. —

3. — Մուրհակին պայմանաժամը եկաւ ու վճարեցի : Այս գործողութիւնն ալ կը նշանակուի.

ՎԱՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄՆՏՈՒԿԻՆ 12 00 դր. —

Այսպէսով ալ նոյն գումարին համար պահանջող եւ պարտական Կոմիտասեանները, ինչպէս նաեւ վճարելի Տոմսակները զիրար կը ջնջեն, եւ միայն Բնդի. վաճառքը պարտական կը մնայ Սնտուկին, ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի պատահէր եթէ կանխիկ դրամով վաճառք գնած ըլլայի :

50. Դրամագլխին կազմութիւնը. — Վաճառականի մը Դոյքին (դրամը, վաճառքը, պահանջը, եւ այն) եւ Պարտքին տարբերութիւնը կը կոչուի ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻ. այս այն բանն է զոր վաճառականը դրած է գործին մէջ :

Տրուած ըլլալով որ վաճառականն է որ կուտայ, ուրեմն պէտք է որ ան պահանջող ըլլայ. սակայն վաճառականին տեղին ալ Դրամագլխը կը բռնէ, ուրեմն ան պէտք է պահանջող ըլլայ. իսկ պարտական կ'ըլլան անոնք որ գոյքը կ'առնեն :

Ասկից կը հասկցուի թէ հաշիւ մը բացուած ատենը Դոյքը եւ Պարտքը իրարու հաւասար պէտք է ըլլան, քանի որ անոնց տարբերութիւնը եղող ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻ ալ Պարտքը կազմող հաշիւներուն կարգին կը դնենք, իրեն թէ Դրամագլխի անունով մէկն ալ գոյութիւն ունենար որ գործէն պահանջող է :

Իրականին մէջ այդ մէկը բուն իսկ վաճառականն է :

Օրինակ. — Վաճառական մը գործի կը սկսի իբր դրամագլխի ունենալով հետեւեալները.

Վաճառք 500 ոսկի. — Հնչուն դրամ 600 ոսկի. — Զանազաններէ գանձելի տոմսակներ 700 ոսկի :

Ամիջապէս կը տեսնենք թէ դրամագլխը 1 800 ոսկի է : Բայց կրկնատոմարի մէջ, միայն դրամագլխին որքան ըլլալը գրել բաւական չէ, այլ պէտք է ցուցնել նաեւ թէ դրամագլխը ինչերէ կազմուած է :

Առնողներն են ԲՆԴ. ՎԱՃԱՌՔը, ՄՆՏՈՒԿը եւ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐը, որով այս երէք հաշիւները պարտական ընել պէտք է : Իսկ տուողը՝ վաճառականը, եւ կամ զայն ներկայացնող ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻն է, որով այդ հաշիւն ալ պահանջող պիտի ըլլայ :

Հետեւաբար Յրհաշիւին մէջ դրամագլխին կազմութիւնը ցուցնող առաջին յօդուածը պէտք է ըլլայ հետեւեալը.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻՆ	1 800 00
ԲՆԴՆ. ՎԱՃԱՌՔ	500 00	
ՄՆՏՈՒԿ	600 00	
ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ	700 00	
	<u>1 800 00</u>	

Եթէ Գոյքը եւ Պարտքը հաւասար ըլլան, սա կը նշանակէ թէ վաճառականը իրեն յատուկ ո եւ է բան չունի, որով եւ տետրակներուն մէջ Դրամագլխի անունով հաշիւ գոյութիւն չունենար :

Օրինակ. — Մէկը իր հօրմէն 500 ոսկիի վաճառք, բայց փոխարէն ալ Թոյրոսեանի 500 ոսկիի պարտք ժառանգած է, եւ կը փափագի գործը շարունակել, յուսալով որ վաճառքը շահով կը ծախէ, պարտքը կը վճարէ եւ իրեն ալ բան մը կ'աւելնայ, որ իր դրամագլխը պիտի կազմէ : Գրուելիք յօդուածը հետեւեալն է.

ԲՆԴՆ. ՎԱՃԱՌՔ ԹՊՐՈՍԵԱՆԻ 500 00

Եթէ պարտքը աւելի շատ ըլլայ քան Գոյքը, այն ատեն կ'ըսեն թէ վաճառականը թաք ունի : Այդ պարագային դրամագլխը պարտական կ'ըլլայ, անցնելով գոյքը կազմող հաշիւներուն կարգը :

Օրինակ. — Մէկը իր հօրմէն ժառանգած է 500 ոսկիի վաճառք, փոխարէն 600 ոսկիի ալ պարտք Կիրակոսեանի, եւ կը փափագի գործը շարունակել, յուսալով որ վաճառքը շահով կը ծախէ, պարտքը կուտայ եւ դեռ իրեն ալ բան մը կ'աւելնայ, որ իր դրամագլխը պիտի կազմէ. — Կը գրենք Օրհաշիւին մէջ.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ	600 00
ԲՆԴՆ. ՎԱՃԱՌՔ	500 00	
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻ	100 00	
	<u>600 00</u>	

Այս կերպով իր տոմարներուն մէջ յուցուցած կ'ըլլանք հարիւր ոսկի բացով գործի սկսած ըլլալը:

Տարուան ընթացքին վաճառականին ըրած վնասները կամ շահերը զրամագլուխը կը պակսեցնեն կամ կ'աւելցնեն. բայց սովորութիւն է անփոփոխ պահել զրամագլուխը, եւ անոր տեղ, իբր ստորաբաժանում, բանալ ՇԱՀ եւ ՎՆԱՍ հաշիւը, որ ինք ալ իր կարգին իր ստորաբաժանումները ունի ինչպէս որ տեսանք:

Տարւոյն վերջը (ստորաբաժան Դեկտեմբեր 31ին) այս ստորաբաժանումները կը գոցուին ՇԱՀ եւ ՎՆԱՍով, որ ինքն ալ իր կարգին կը գոցուի տարբերութիւնը, այսինքն շահը կամ վնասը, տարուելով զրամագլխին:

Օրինակ. — 500 ոսկիի վաճառքով գործի սկսայ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ԴՐԱՄԱԴԼԻԻՆ 500 00 —

Վաճառքը ծախսեցի կանխիկ 600 ոսկիի.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 600 00 —

Վաճառքէն շահեցայ 100 ոսկի, ալ բնաւ վաճառք չունիմ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՇԱՀ ՈՒ ՎՆԱՍԻՆ 100 00 —

Շահած 100 ոսկիէս ծախսեցի 50 ոսկի (սա վնաս մ'ե ինծի համար).

ՇԱՀ ՈՒ ՎՆԱՍ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 50 00 —

Զուտ շահածս, այսինքն Շահ ՈՒ ՎՆԱՍին տարբերութիւնը կ'աւելցնեմ զրամագլխին վրայ.

ՇԱՀ ՈՒ ՎՆԱՍ ԴՐԱՄԱԴԼԻԻՆ 50 00 —

Բոլոր հաշիւները այսպէսով կը գոցուին, կը մնայ միայն Սնտուկը եւ Դրամագլուխը. ասկից կը հասկցուի որ նոր զրամագլուխս է 550 ոսկի, եւ իրօք ալ սնտուկին մէջ այդքան հնչուն զրամ ունիմ:

ՎԱՃԱՌՔԱԿԱՆԻ ՄԸ ՍՈՎՈՐԱԲԱՐ ԸՐԱԾ ԴՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆՈՒՔ ՏՈՄԱՐ

ԱՆՑՆԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

51. — Կանխիկ (հելուռ դրամով անմիջապէս վճարելի) գործառնալիքներ:

Գնում. — Պարտական ընել Ընդհ. Վաճառքը՝ որ կ'առնէ, պահանջող ընել Սնտուկը՝ որ կ'ուտայ:

Օրինակ. — 100 ոսկիի վաճառք գնեցի կանխիկ: Այս գործառնութիւնը կը ցուցնեմ.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 100 00 դր.

Վաճառում. — Պարտական՝ Սնտուկը որ կ'առնէ, Պահանջող՝ Ընդհ. Վաճառքը որ կ'ուտայ:

Օրինակ. — 50 ոսկիի վաճառք ծախսեցի կանխիկ.

ՍՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 դր.

52. — Բաց ապառիկ (առանց բողոքի) գնում կամ վաճառում:

Գնում. — Պարտական Ընդհ. Վաճառքը որ կ'առնէ, եւ պահանջող՝ հայթայթիչը որ կ'ուտայ. վճարելու ատենն ալ հայթայթիչը պարտական, Սնտուկը պահանջող ընելու է:

Օրինակ. — Գ. Աղամեանէ գնեցի 100 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Գ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ 100 00 դր.

Վճարելու ատեն.

Գ. ԱԴԱՄԵԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ 100 00 դր.

Վաճառում. — Պարտական՝ Յաճախորդը, Պահանջող՝ Ընդհ. Վաճառք:

Օրինակ. — Յ. Բէքմէզեանի ծախսեցի 200 ոսկիի վաճառք.

Յ. ԲԷՔՄԷԶԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 200 00 դր.

Գանձելու պարագային.

ՍՆՏՈՒԿ Յ. ԲԷՔՄԷԶԵԱՆԻ 200 00 դր.

53. Մուրհակով կարգադրութիւն. — Մուրհակը պարտականին համար վճարելի տոմսակ է, իսկ պահանջատիրոջ համար՝ գանձելի տոմսակ:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը (որ մուրհակը կ'առնէ) եւ պահանջող ընել Վճարելի Տոմսակները:

Օրինակ. — Մ. Նազաշեանէ գնեցի 100 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ 100 00 դր.

Կարգադրեցի մուրհակով մը.

Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 100 00 դր.

եւ կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 100 00 դր.

Վաճառումի պարագային. — Պարտական՝ Գանձելի Տոմսակները, իսկ պահանջող՝ յաճախորդը որ մուրհակը կ'ուտայ:

Օրինակ. — Տիգրան Զեօկիւրեանի ծախեցի 50 ոսկիի վաճառք.

Տ. Զեօկիւրեան ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 ղրշ.

Կարգադրեց մուրհակով մը.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ Տ. Զեօկիւրեանի 50 00 ղրշ.

եւ կամ մէկ յօդուածով.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 50 00 ղրշ.

54. Փոխանակագրով կարգադրութիւն. — Փոխանակագիրը կը քաշէ պահանջատէրը պարտականին վրայ. ուրեմն փոխանակաւ գիրը առաջինին համար Գանձելի Տոմսակ է, իսկ երկրորդին համար՝ Վճարելի Տոմսակ:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը որ փոխգիրը կը քաշէ, եւ պահանջող Վճարելի Տոմսակները:

Օրինակ. — Գնեցի Ա. Մինասեանէ 50 ոսկիի վաճառք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ 50 00 ղրշ.

Վրաս կը քաշէ փոխգիր մը, զոր կ'ընդունիմ.

Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 50 00 ղրշ.

կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 50 00 ղրշ.

Վաճառումի պարագային. — Պարտական Գանձելի Տոմսակները, եւ պահանջող յաճախորդը որ կ'ընդունի փոխգիրը:

Օրինակ. — Լ. Թաշճեանի ծախեցի վաճառք 60 ոսկիի.

Լ. ԹԱՇՃԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 60 00 ղրշ.

Վրան փոխգիր մը քաշեցի զոր կ'ընդունի.

ԳԱՆՁ. ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ Լ. ԹԱՇՃԵԱՆԻ 60 00 ղրշ.

կամ մէկ յօդուածով.

ԳԱՆՁ. ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 60 00 ղրշ.

55. — Զեֆով կարգադրութիւն :

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել հայթայթիչը որ չէքը կ'առնէ, իսկ պահանջող սեղանաւորը կամ այն որ չէքը պիտի վճարէ (այն որու վրայ քաշուած է) :

Օրինակ. — 2. Մեծատուրեանէ գնեցի վաճառք 70 ոսկիի.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ 2. ՄԵՇԱՏՈՒՐԵԱՆԻ 70 00 ղրշ.

Տուի չէք մը Պանք Օթօմանի վրայ.

2. ՄԵՇԱՏՈՒՐԵԱՆ ՊԱՆԲ ՕԹՕՄԱՆԻ 70 00 ղրշ.

Վաճառումի պարագային. — Զէքը պէտք է նկատել հնչուն դրամ, քանի որ անմիջապէս ներկայացուելուն՝ գանձելի է. որով Սնտկը պարտական, իսկ պահանջող՝ Յաճախորդը որ չէքը կուտայ:

Օրինակ. — Աստուրեանի ծախեցի վաճառք 80 ոսկիի.

ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 80 00 ղրշ.

Փոխարէնը չէք մը առի.

ՄՆՏՈՒԿ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ 80 00 ղրշ.

Իսկ մէկ յօդուածով.

ՄՆՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 80 00 ղրշ.

Եթէ չէքը տարբեր քաղաքի մէջ վճարելի է, պէտք է զայն Գանձելի Տոմսակ նկատել եւ ըստ այնմ գրել յօդուածը:

56. — Հաշուական փոխանցումով կարգադրութիւն :

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել Ընդհ. Վաճառքը, իսկ պահանջող՝ սեղանաւորը որ փոխանցումը կը կատարէ:

Օրինակ. — Աստարճեանէ գնեցի վաճառք 50 ոսկիի եւ Պ. Օթօմանի հաշուական փոխանցում կատարել տուի, այսինքն երկուքս ալ Պ. Օթօմանի քով հաշիւ ունենալով, գրեցի որ իմ հաշուէս Աստարճեանի հաշւոյն 50 ոսկի փոխադրէ:

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ԱՍՏԱՐՃԵԱՆԻ 50 00 ղրշ.

Փոխանցումէն վերջ.

ԱՍՏԱՐՃԵԱՆ ՊԱՆԲ ՕԹՕՄԱՆԻ 50 00 ղրշ.

կամ մէկ յօդուածով.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՊԱՆԲ ՕԹՕՄԱՆԻ 50 00 ղրշ.

Վաճառման պարագային. — Պարտական ընել այն սեղանաւորը որու քով հաշուական փոխանցում կատարել կուտայ յաճախորդը, եւ պահանջող՝ Ընդհանուր Վաճառքը:

Օրինակ. — Գարակէօզեանի 75 ոսկիի վաճառք ծախեցի. Գարակէօզեան եւ ես, երկուքս ալ Գրէտի Լիօնէի քով հաշիւ ունենալով, հրահանգ տուաւ որ իր հաշուէն իմ հաշւոյն 75 ոսկի փոխադրեն եւ այսպէսով իր աւած վաճառքը վճարած եղաւ: Այս գործողութիւնը կ'արժանագրուի սապէս.

ԳԱՐԱԿԷԶԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 75 00 ղրշ.

Փոխանցումէն վերջ.

ԳՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ	ԳԱՐԱԿԵՕԶԵԱՆԻ	75 00	դր.
կամ մէկ յօդուածով.			
ԳՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	75 00	դր.

57. — Կարասիի, Կալուածի, Արժէքդրերու Եւայն գնում Եւ վաճառում:

Գնումի պարագային. — Պարտական ընել այս հաշիւները, իսկ պահանջող՝ սնտուկը:

Օրինակ. — 7 ոսկիի գրասեղան մը գնեցի, կը գրեմ.

ԿԱՐԱՍԻԻ	ՄՆՏՈՒԿԻՆ	7 00	դր.

Վաճառումի պարագային. — ձիւղ հակառակը ընել:

Օրինակ. — Եթէ 20 ոսկիի արժէթուղթ ծախեմ, կը գրեմ.

ՄՆՏՈՒԿ	ԱՐԺԷԹՂԹԵՐՈՒ	20 00	դր.

58. Վաճառք վերադարձնել. — Եթէ մենք վերադարձնենք՝ վաճառումի նման, իսկ եթէ յաճախորդը վերադարձնէ՝ գնումի նման յօդուած գրել պէտք է:

59. Առեւտրական բուրք մը գեղջել. — Թուղթ մը գեղջել կը նշանակէ այդ թուղթը գնել՝ այսինքն արժէքը վճարել, տոկոս առնելով կամ առանց առնելու: Առաջին պարագային՝ պարտական ընել Գանձելի Տոմսակները որ կ'առնէ, եւ պահանջող Սնուկը՝ տուած դրամին համար, եւ Տոկոսի Հաշիւը՝ առնուած տոկոսին համար:

Օրինակ. — 100 ոսկիի թուղթ մը գեղջելով 98 ոսկի վճարեցի, այս 2 ոսկին ինծի համար շահ մըն է: Ասիկայ կը ցուցնենք.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐՈՒ 100 00 դր.

ՄՆՏՈՒԿԻՆ	98 00	դր.
ՇԱՀ ՈՒ ՎՆԱՍԻՆ	2 00	»
	<u>100 00</u>	»

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ առանց բան մը վար դնելու կը գեղջեմ, Շահ ու Վնասի հաշիւ չի մնար:

60. Առեւտրական բուրք Զեղջել տալ. — Թուղթ մը գեղջել տալ կը նշանակէ այդ թուղթը ծախել, տոկոս տալով կամ առանց տալու:

Օրինակ. — 50 ոսկիի տոմսակ մը գեղջել տուի եւ 45 ոսկի առի, 5 ոսկին ինծի համար վնաս է: Այս գործառնութիւնը կ'արժանագրենք սապէս.

ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ	ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ	50 00	դր.
ՄՆՏՈՒԿ	45 00	դր.	
ՇԱՀ ՈՒ ՎՆԱՍ	5 00	»	
	<u>50 00</u>	»	

Երկրորդ պարագային, այսինքն երբ թուղթը առանց տոկոսի գեղջուած է, Շահ ու Վնասի խնդիր չիկայ:

61. Առեւտրական բղբերու նորոգութիւնը. — Եթէ թուղթ մը վճարորին չվճարուի՝ կրնայ նորոգուիլ, այսինքն տեղը ուրիշ թուղթ մը տրուիլ, տոկոսով կամ առանց տոկոսի:

Այս պարագային գրուելիք յօդուածը պէտք է ցուցնէ.

I. Նոր թղթին՝ զանձելի տոմսակէն առնուիլը կամ վճարելի տոմսակէն՝ տրուիլը:

II. Հին թղթին զանձելի տոմսակէն ետ տրուիլը կամ վճարելի տոմսակէն ետ առնուիլը:

Տոկոս առնուելու կամ տրուելու պարագային ալ՝ Տոկոսի Հաշիւը պահանջող կամ պարտական ընելու է:

Օրինակ Ա. — Ցաճախորդէ մը 10 ոսկիի տոմսակ մը առած աստե՛ս գրած էի.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԶԱՆԱՌՈՐԴԻՆ 10 00 —

Վճարորին չվճարուելու պարագային՝ 10 ոսկինոց նոր թուղթ մը կուտայ, որով հին թուղթը իրեն կը վերադարձնեմ ու կը գրեմ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 10 00 —
(նոր բուրք) (հին բուրք)

Օրինակ Բ. — Հայթայթի մը հրամանին 15 ոսկինոց տոմսակ մը ստորագրած էի եւ գրած.

ՀԱՅԹԱՅԹԻ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 15 00 —

Զկրնալով վճարորին վճարել՝ նոր պայմանաժամ կը խնդրեմ եւ նոր թուղթ մը կը ստորագրեմ, բնականաբար հինը ետ առնելով.

ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ 15 00 —
(հին բուրք) (նոր բուրք)

62. Անվճար մնացած տոմսակներ. — Դանձելի Տոմսակ անունին տակ գտնուած թղթերէն մէկը եթէ վճարորին չվճարուի, այլ եւս չկրնար այդ անունին տակ մնալու շարունակել:

Այս պարագային պէտք է պարտական ընել այդ թուղթը ստորագրող անձը եւ պահանջող ընել Դանձելի Տոմսակը, ցուցնելու համար թէ մեր թղթապահակին մէջ այդ տեսակ թուղթ մը չկայ (թէեւ իրապէս բուրքը դեռ մեր ֆոյմն է, բայց նման չէ այն մէկու

քրքերուն որոնք քրքապահակին մէջ իրենց պայմանաժամին յրանաշուն կը սպասեն) եւ թէ այդ թղթին ներկայացուցած գումարը կը պահանջենք ուղղակի ստորագրողէն:

Այսպէսով յօդուածը՝ զանձեւի տոմսակ առնուելէ առաջ ունեցած վիճակը կը ստանայ:

Օրինակ. — Մէմէտ Ֆաիզի 2375 դրուշի վաճառք ծախեցի ու փոխարէնը տոմսակ մ'առի՝ այդ տոմսակը վճարօրին չի վճարուեցաւ: Այս գործառնութիւնները կարգաւ հետեւեալ յօդուածներով կը ցուցուին:

Վաճառքը յանձնելէ վերջ.

ՄէշՄէՏ ՖԱԻԶ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 23 75 —

Տոմսակը առնելէ վերջ.

ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ՄէշՄէՏ ՖԱԻԶ 23 75 —

Տոմսակը չվճարուելէ վերջ.

ՄէշՄէՏ ՖԱԻԶ ԳԱՆՁԵԼԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ 23 75 —

Այսպէսով երկրորդ յօդուածը երրորդով կը ջնջուի, ու միայն առաջին յօդուածը կը մնայ:

ՀԱՇԻԻՆԵՐՈՒ ԶԵԴՈՒՄԸ

63. Փորձակշիռ. — Կրկնատոմարի հիմնական սկզբունքէն — ամէն պարտական հաշիւ պէտք է ունենայ իրեն համապատասխանող պահանջող հաշիւ մը — կը հետեւի թէ՛ միեւնոյն գումարը երկու անգամ կ'անցնի Մայր Հաշիւին մէջ, անգամ մը հաշիւի մը պարտքին, անգամ մըն ալ ուրիշ հաշիւի մը պահանջքին. հետեւաբար պարտական եւ պահանջող հաշիւներուն ընդհանուր գումարները պէտք է իրարու հաւասար ըլլան, իսկ Օրհաշիւին ընդհանուր գումարն ալ ասոնցմէ իւրաքանչիւրին հաւասար պէտք է ըլլայ: Հակառակ պարագային պէտք է հետեւցնել թէ սխալ մը տեղի ունեցած է կամ Օրհաշիւէն Մայր Հաշիւ տարրուած ատեն, եւ կամ Մայր Հաշիւի ընդհանուր գումարներուն մէջ:

Փորձակշիռ կը կոչուի այն ցուցակը ուր նշանակուած են, Մայր Հաշիւէն առնուելով, պարտական եւ պահանջող հաշիւներու գումարները:

Աւելորդ է ըսել թէ իւրաքանչիւր հաշուի Պատշիին եւ Պահանջիին տարբերութիւնները առնելով՝ եւ Պատշիներէն մնացորդները եւ Պահանջներէն մնացորդները զատ զատ իրարու վրայ գումարելու ըլլանք, այդ երկու գումարներն ալ իրարու հաւասար կ'ըլլան:

Մնացորդներու սիւնակներն ալ մինչեւ մէկ աստիճան վաճառականին կացութիւնը կը ցուցնեն:

Փորձակշիռ. — Balance de vérification, تدقيق ميزاني

Կարելի եղածին չափ յաճախ, զոնէ իւրաքանչիւր ամսու վերջը, պէտք է փորձակշիռ հանել պատահած սխալները աւելի դիւրութեամբ կարենալ գտնելու համար:

64. Օրհաշիւին սխալները ուղղել. — Օրէնքը կ'արգիլէ Օրհաշիւին մէջ աւելի, բերթել, տողի մը մէջ բաներ աւելցնել. հետեւաբար Օրհաշիւին սխալները պէտք է հետեւեալ կերպով ուղղել:

Այդ սխալները զիսաւորաբար հետեւեալները կրնան ըլլալ.

I. Գործողութեան մը մոռացումը. — Պէտք է իր թուականովը այդ գործողութիւնը անցնել, անմիջապէս որ տեսնուի թէ մոռացուած է:

Օրինակ. — Յունվար 2ին կատարուած գնում մը արձանագրել մոռցուել ու Յունվար 15ին այդ մոռացումը տեսնուել է:

Այդ օրուան թուականով կը գրենք յօդուածը, իբր բացառութիւն աւելցնելով. «2ին տեղի ունեցած եւ մոռացուած»:

II. Երկու անգամ անցած գործողութիւն. — Պէտք է ջնջել ասոնցմէ մէկը հակառակ յօդուած մը անցնելով:

Օրինակ. — Խաիմ Ֆրաթէլլիի 125 դրուշի կանխիկ ծախուած վաճառք մը սխալմամբ երկու անգամ Օրհաշիւ անցած է:

Այդ յօդուածներէն մին կը ջնջենք հակառակ յօդուածով մը, այսինքն կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՄՏՈՒԿԻՆ 125 —

III. Յօդուածի մը սխալ խմբագրութիւնը. — Պէտք է այդ յօդուածը ջնջել հակառակ յօդուածով մը, եւ յետոյ բուն յօդուածը անցնել:

Օրինակ. — 375 դրուշի կանխիկ գնումի մը համար գրեր ենք սխալմամբ.

ՄՏՈՒԿ ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ 375 —

Այս սխալը ջնջելու համար կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՄՏՈՒԿԻՆ 375 —

Եւ յետոյ բուն յօդուածը կը գրենք.

ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ ՄՏՈՒԿԻՆ 375 —

IV. Հաշիւներու մէջ սխալ. — Հաշիւներու սխալները կ'ըլլան կամ աւելի եւ կամ պակաս գրուելով:

Առաջին պարագային մէջ տարբերութիւնը կը ջնջեն հակառակ յօդուածով մը, երկրորդ պարագային մէջ տարբերութիւնը կ'աւելցնեն նման յօդուածով մը:

Օրինակ Ա. — 50 ոսկիի վաճառումի մը տեղ, 60 ոսկի գրեր ենր.

ՍՆՏՈՒԿ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	60 00 —
Տարբերութիւնը կը ջնջենք գրելով.		
ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔ	ՍՆՏՈՒԿԻՆ	40 00 —

Օրինակ Բ. — 60 ոսկիի տեղ, 50 ոսկի գրեր ենր.

ՍՆՏՈՒԿ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	50 00 —
Տարբերութիւնը կ'աւելցնենք գրելով.		
ՍՆՏՈՒԿ	ԸՆԴՀ. ՎԱՃԱՌՔԻՆ	40 00 —

65. Հաշուեկշիռ. — Վաճառական մը ժամանակ մը — վեց ամիս կամ սովորաբար տարի մը — գործելէ վերջ՝ պէտք է վայրկեան մը կանց առնէ դէպի ետ ակնարկ մը նետելու եւ տեսնելու համար թէ շահած է թէ վնասած եւ որչափ, որպէս զի անոր համեմատ որոշէ անկէ վերջ իր բռնելիք ընթացքը: Այս բանին համար վաճառականը պէտք է գիտնայ թէ ինչ՞ ունի ինք — դրամ, վաճառք, կալուած, յաճախորդներու վրայ պահանջք — եւ անոնց փոխարէն ո՞րքան պարտք ունի, եւ թէ վերջապէս ինչ՞ է գոյրին եւ պարտքին տարբերութիւնը, այսինքն ո՞րքան է իր դրամագլուխը:

Այս արդիւնքը իմացնող տետրակը Հաշուեկշիռի Տեսակն է — օրէնքին պահանջածներէն մէկը, որու վրայ խօսած ենք արդէն:

Վաճառականի մը համար երբ ըսուի թէ հազար ոսկիի տէր է, կամ հազար ոսկի դրամագլուխ ունի, կը հասկցուի թէ այդ մարդը իր ունեցածները ծախելէ եւ պարտքը տալէ վերջ՝ իրեն հնչուն դրամ հազար ոսկի կը մնայ:

Արդ՝ վաճառականի մը դրամագլուխը գիտնալու համար վարկեան մը այնպէս պիտի երեւակայենք թէ ունեցածները պիտի ծախենք, պահանջքը պիտի զանձենք, պարտքը պիտի վճարենք եւ աւելցածն ալ ձեռքը պիտի տանք:

Այս բանը կարենալ ընելու համար երեւակայական յաճախորդ մը կը հնարենք. անոր կը ծախենք վաճառականին գոյքը — անանկ գիներով մը որ կարելի ըլլայ իրապէս ծախել հաշուեկշիռը պատրաստուած օրը. անոր կը յանձնենք նաեւ վաճառականին պարտքը եւ դրամագլուխը՝ որ արդէն, ինչպէս տեսանք, պարտքը կազմող հաշիւներուն մէջը դասած էինք:

Այդ երեւակայական յաճախորդին հաշիւը՝ ելլի հշիւն է, որ պարտական կ'ըլլայ մեր գոյքին համար, եւ պահանջող՝ մեր պարտքին համար:

Հաշուեկշիռը պատրաստելու համար, նախ պէտք է փորձակշիռին միջոցաւ ապահովուի թէ Օրհաշիւէն Մայր Հաշիւ բոլոր

Հաշուեկշիռ. — Bilan, ١٠٠٠

գործողութիւնները ճիշդ անցած են. յետոյ մի առ մի Մայր Հաշիւին մէջէն իւրաքանչիւր հաշիւի կշիռը առնել, պարտական կշիռը՝ ելլի կշիռին պահանջքին տանիլ, իսկ պահանջող կշիռն ալ՝ ելլի էշիւին պարտքին տանելով՝ բոլոր այդ հաշիւները գոցել:

Ստորաբաժանում եղող հաշիւները պէտք է գոցել՝ զանոնք ընդհանուր հաշիւներուն տանելով:

Այսպէս, օրինակի համար, տոկոսի հաշիւը, անձնական ծախքը, տնական ծախքը եւ այլն գոցել Շահ ու Վնասով. այս ալ գոցել Դրամագլուխով, որ պարտքը կազմող հաշիւներէն մէկը ըլլալով, կը գոցուի ելլի հշիւով:

Շահ կամ վնաս արտադրող հաշիւները, եւ օրինակի համար, Ընդհ. վաճառք՝ գոցել Շահ ու Վնասով:

Օրհաշիւին մէջ վերջին յօդուածը ուրեմն պիտի ըլլայ.

ԵԼՔԻ ԿՇԻՌ	ԳՈՅՔԻՆ
ՊԱՐՏՔ	ԵԼՔԻ ԿՇՈՒՆ

Այսպէսով ելլի հշիւը ինքնին կը գոցուի:

66. Հաշիւները վերաբանալ. — Ելլի կշիռով գոցուած հաշիւները, պարզապէս կացութիւնը գիտնալու նպատակով առ ժամանակեայ կերպով գոցուած ըլլալով, պէտք է զանոնք վերաբանալ, ելլի կշիռին հակառակ Մուսֆի հշիւն անուն հաշիւով մը որ վաճառականին կը վերադարձնէ իր ունեցածը, որով գոյքին համար պահանջող է. Մուսֆի հշիւը վաճառականին կը թողու իր պարտքը, որով պարտքին համար պարտական է:

Ուրեմն նոր շրջանին սկիզբը — սովորաբար 1 Յունվար, որովհետեւ վաճառականները ամէնքն ալ զրէթէ սովորութիւն ունին Դեկտեմբեր 31 ին գոցել իրենց հաշիւները, նոյն իսկ եթէ տարւոյն լրանալէն մէկ երկու ամիս առաջ սկսած ըլլան գործի — Օրհաշիւին առաջին յօդուածը պէտք է ըլլայ.

ԳՈՅՔ	ՄՈՒՏՔԻ ԿՇԻՌԻՆ
ՄՈՒՏՔԻ ԿՇԻՌ	ՊԱՐՏՔԻՆ

Այսպէսով Մուսֆի հշիւը ինքնին կը գոցուի, եւ Գոյքը եւ Պարտքը կազմող հաշիւները իրենց նախկին տեղերը կը զանեն Մայր Հաշիւին մէջ:

Ծանօթ. — Ելլի հշիւն եւ Մուսֆի հշիւն ենթադրական հաշիւներուն տեղ՝ կարելի է պարզապէս Հաշուեկշիռ անունով հաշիւ մը բանալ, որ աւելի ճիշտ ու տրամաբանական է:

67. — Հաշուակալութեան մասին մէջ մեր ըսածները օրինակներով ալ բացատրած ըլլալու համար, հոս կը բռնենք վաճառականի մը — Աղասի Նազիկեանի — մէկ ամսուան Զեռատետրը, Օրհաշիւը եւ Մայր Հաշիւը: Հանած ենք նաեւ Փորձակշիւը եւ Հաշուեկշիւը:

Աղասի Նազիկեան գործի սկսած է 1913 Յունիսը 1 ին, իրը ղրամագլուխ ունենալով 1 000 ոսկի հնչուն ղրամ եւ պիտի զբաղի ամէն տեսակ վաճառքի առուծախով:

Յունվար 31 ին հաշիւները փակած ենք. Հաշուեկշիւը ցոյց կուտայ թէ նոր ղրամագլուխը եղած է $1\ 044\ \frac{73}{100}$ ոսկի, այսինքն մէկ ամսուան մէջ գումար շահ ունեցեր է $44\ \frac{73}{100}$ ոսկի, ինչպէս որ արդէն Շահ ու Վեճահէն ալ կ'երեւայ:

Թուրքիոյ մէջ վաճառականները իրենց տետրակները 100 ղրուշ ոսկիի վրայ կը բռնեն ընդհանրապէս:

ԶԵՌԱՏԵՏՐ

Ա. ՂԱՍԻ ՆԱԶԻԿԵԱՆ

Լ. Պոլիս. Դամանուտ Խան, քիւ 31.

1/14 Յունուար, 1913.

1	1	Այսօր գործի սկսւոյ դրամագրուի ունեւայով հնչուն դրամ 1 000 ոսկի:			1 000 00	—
1	1	Վճարեցի վաճառասանն վարձի 6/ ամսեայ 30 ոսկի:			30 00	—
1	1	Պակ 0քովանի ֆով ձգեցի % 5 տկոսով 400 ոսկի:	400 00	—		
		Բրեքի 1 իօնեի ֆով ձգեցի % 4 տկոսով 400 ոսկի:	400 00	—	800 00	—
1	1	Գնեցի հետեւեայ կարասիները.				
		1 Դրամարկ 30 ոսկի:	30 00	—		
		2 Դրամարկ 5 " "	5 00	—		
		6 Արոն 1 1/2 " "	1 50	—	36 50	—
1	1	Գնեցի զանազան տեսակներ, բուղբ, մեշակ, եւայլն 2 1/2 ոսկի:			2 50	—
1	1	Գնեցի Գ. Արամեանե.				
		50 ծր. 3 000 երս. ալպիզ: 2/10	6 750	—		
		50 " 2 000 մեքր ֆանեկա: 3/ 8	6 400	—		
		50 " 4 000 երս. խամ պատմայ: —/35	3 500	—		
		Լ. 120 կն, վճարեցի 24 ցունվարին:	16 650	—	138 75	—
1	1	Գնեցի Կ. Մ. Խերպեկեանե.				
		100 ծր. 5 015 երս. պատմայ: 2/15	11 910	50		
		50 " 1 500 " " 2/25	3 937	50		
		Լ. 118 կն, % 2 զեղ, վճարեցի 15 Փետր.ին	15 848	—	131 62	—
1	1	Միսաֆ Փանպուղեանի Կարին դրեցի.				
		50 ծր. 2 000 մեքր ֆանեկա: 3/35	7 750	—		
		50 " 4 000 երս. խամ պատմայ: 1/ 2	4 200	—		
		100 " 5 015 " պատմայ: 2/38	14 794	25		
		50 " 1 500 " " 2/39	4 462	50		
		Լ. 118 կն. Փոխադրելի	31 206	75		

Փոխադրեալ		31 206 75		
1. %.		264 46 50		
Վճարեցի բնոնակիր, հսկի եւ կապող չեք, ապահովագրութիւն միջեւ Տրապզուն 336 դր.		3 39 -	267 85 50	
3				
1	Միսսի Գարսիոնեանկ ստացալ.			
	2 հի մը բիւ. 206 Ն. Հանկսեանկ գան- ձելի 60 ոսկի:	60 00 -		
	2 հի մը բիւ. 565 Պ. Օթմանկ գանձելի 65 ոսկի:	65 00 -		
	" " " 762 Ե. Գարսիոնեանկ " 85 "	85 00 -	210 00 -	
4				
2	Պ. Օթմանկ տուի ընթացիկ հաշիւով 210 Լ.		210 00	
5				
2	Ա. Միկսեանկ գնեցի.			
	50 ծր. 3 028 երս. տոմար 36 ինչեզ 4/25	14 004 50		
	50 " 3 032 " " 42 " 5/25	17 055 -		
	50 " 3 014 երս. տոմար 46 " 6/25	20 299 -		
	Լ. 120 հե:	51 358 50	427 99 -	
	Տուի մուրհակ մը իր հ/ 34 տոմար 150 իրա			
	" " " 64 " 150 "			
6				
2	Ծախեցի կանխիկ Բ. Մեմիկեանի.			
	50 ծր. 3 032 երս. տոմար 42 ինչեզ 6/-	18 192 -		
	50 " 3 064 " " 46 " 7/-	21 448 -		
	Լ. 120 հե, % 2 զեղ:	39 640 -	323 73 -	
7				
2	Քրեքի Լիօնեի տուի ընթացիկ հաշիւով 320 Լ.		320 00 -	
8				
2	Գնեցի կանխիկ հետեւեալ արժեքները.			
	15 հս. Քրեքի Զոն. Լ. ծր. 1885 % 3 ժր. 320	4 800 -		
	25 " Բումբի երկաթնուղի " 150	3 750 -		
	ժրամը 4.40 հե:	8 550 -	376 20 -	
8				
2	Քրեքի Լիօնեի տուի ընթացիկ հաշիւով 25 026 չեքով:		375 00 -	

9				
2	Գնեցի Իրանական եղբայրներ.			
	10 ծրար 450 մեքր կերպաս 70/- Լ. 100 հե:		315 00 -	
	Տուի կեքը կանխիկ չեքով մը Պ. Օթմանկ վրայ 157 1/2 ոսկի:			
	Տուի կեքը կանխիկ չեքով մը Քրեքի Լիօ- նեի վրայ 157 1/2 ոսկի:			
10				
2	Բ. Հանկսեանկ ստացալ ուզած ասեմը եւ տալու պայմանով, տաւան տոմար 200 Լ.		200 00 -	
11				
3	Մ. Աւագեանի հետեւեալ քրքերը զեղեցի.			
	Թիւ 3 065. 1 փեք. վճարելի:	32 00 -		
	" 3 066. 5 " "	64 00 -		
	" 3 068. 15 " "	24 00 -		
		120 00 -		
	% 9 զեղ:	81 -		
	Վճարեցի:	119 19 -	119 19 -	
12				
3	Գնեցի Գ. Գաւապեանի.			
	30 հսկ, 1822 տոմ, քիֆիկ Լ. % 24 1/2		391 73 -	
	Վճարեցի կանխիկ 81 ոսկի 73 չեք:			
	Տուի չեք մը Քրեքի Լիօնեի վրայ բիւ. 25 027 310 իրա:			
13				
3	Ծախեցի ապառիկ Ն. Օհանեանի.			
	15 հսկ, 900 տոմ քիֆիկ Լ. % 23/-		207 00 -	
14				
3	Ծախեցի Սեփիան Զաֆարեանի.			
	15 հսկ, 922 տոմ, քիֆիկ Լ. % 23 1/2		216 67 -	
15				
3	Սեփիան Զաֆարեանի ստացալ.			
	2 հի մը բիւ. 3678 Տեօյե Գանֆե գանձելի:		200 00 -	
16				
3	Սեփիան Զաֆարեան սեանկանալով՝ իրմե ունեցած պահանջն գանձելու յոյս չու- նիմ եւ վնաս 4 արժանագրեմ:		16 67 -	

3	17 Նորակազմ Թրքահայ Ուսուցչական Միության նուէր տուի 5 ոսկի:		5 00	-
3	18 Գ. Աղամեանի տուի Վիեննա Պանֆ գնելով Լոնսրայի վրայ չեք մը. Ա. Ո. 55. 15. 6. 109 $\frac{38}{40}$ կն.		61 32	50
4	19 Ա. Մինասեանի տուած 31 օրուան 150 ոսկիի մուրհակս զեղչելով վճարեցի, $\frac{3}{4}$ ոսկի վար դնելով:		149 25	-
4	19 Քոէքի Լիօնէէ ֆաշեցի 26 028 չեքով:		140 00	-
4	22 Գ. Աղամեանի վճարեցի առ հաշիւ 45 ոսկի		45 00	-
4	23 Պ. Օթմանի հաշուական փոխանցում կատարել տուի ի նպաստ Քոէքի Լիօնէի:		300 00	-
4	25 Գնեցի Գ. Մուրաշեանէ, 2 ամսէն վճարելի. 10 պարկ 600 օխայ սուրճ. Լ. $\frac{1}{100}$ 12/—		72 00	-
4	26 Գնեցի Լանկօրուոյէ 1 ամսէն վճարելի. 10 պարկ 800 օխայ շաքար. Լ. $\frac{1}{100}$ 4/—		32 00	-
4	31 Վճարեցի գրագրիս ամսականը 5 ոսկի: " քեռնակրին " 1 " 1 00 Տնական ծախսերու համար առի 12 " 12 00	5 00 1 00 12 00	18 00	-
4	31 Պանֆ Օթմանէ պահանջս ք մեկ ամսուան շնորհակալ հաշուէն տոկոս:		1 64	-
4	31 Քոէքի Լիօնէէ պահանջս ք մեկ ամսուան շնորհակալ հաշուէն տոկոս:		28	-

ՕՐ ՀԱՇԻԻ

ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս. Գամանուօ Խան, քիւ 31.

1/14 Յունուար, 1913.

ՅՈՒՆՎԱՐ 1913

1

1/2	1	Սնտուկ	Դրամագրուխից				
		Գործի սկսելու համար դրամագրուխս.			1 000 00	—	
3/1	1	Ընդհ. Ծախս	Սնտուկից				
		Վաճառատան վեցամսեայ վարձիչ.			30 00	—	
1	1	Զանազաններ	Սնտուկից				
4		Պ. Օրոման					
		‰ 5 տկույ՝ ձգածս.		400 00	—		
5		Գռեփի Լիօնէ					
		‰ 4 տկույ՝ ձգածս.		400 00	—	800 00	—
6/1	1	Կարասիներ	Սնտուկից				
		Դնած կարասիներս.			36 50	—	
3/1	1	Ընդհ. Ծախս	Սնտուկից				
		Տեւրակ մեղան եւ այլն.			2 50	—	
7/8	2	Ընդհ. Վաճառք	Գ. Աղամեանի				
		Դնած վաճառքս 21 ցունկարին վճարելի.			138 75	—	
7/9	2	Ընդհ. Վաճառք	Կ. Մ. Խերպէկեանի				
		Դնած վաճառքս 15 փետրուարին վճարելի.			131 62	—	
10	3	Մ. Փամպուղեան	Զանազաններու				
7		Ընդհ. Վաճառքից					
		Ղրկած վաճառքներս.		264 46	50		
1		Վճարած զանազան ծախսերս.	Սնտուկից		3 39	—	267 85 50
1/10	3	Սնտուկ	Միտաճ Փամպուղեանի				
		Ստացայ 3 կտր չեփ.			240 00	—	
			Փոխադրելի		2 617 22	50	

		Φοισαղրեալ	2 617 22 50	
4/1	Պանֆ Օրօման	Սնտուկին		
	Ընթացիկ հաշիւով տուածս.		210 00	—
7	Ընդհ. Վանաւոք	Զանազաններու		
11	Վնարեի Տոմաակներու		300 00	—
	Ստորագրած մուրհակներու 2 կտոր.			
12	Ա. Մինասեանի		427 99	—
	Գնած վաճառքներու փոխարէն մնացորդ պահանջը.		427 99	—
1/7	Սնտուկ	Ընդհ. Վանաւոքին		
	Կանխիկ ծախած վաճառքս.		323 73	—
5/1	Քուէտի Լիօնէ	Սնտուկին		
	Ընթացիկ հաշիւով տուածս.		320 00	—
2/1	Արթէրուդեր	Սնտուկին		
	Գնած արժեքուրքերու.		376 20	—
1/5	Սնտուկ	Քուէտի Լիօնէի		
	Թիւ 25 026 չեփով փաշածս.		375 00	—
7	Ընդհ. Վանաւոք	Զանազաններու		
4	Պ. Օրօմանի		157 50	—
	Իբրանոսեանէ գնածներու փոխարէն տուած չեփս.			
5	Քուէտի Լիօնէի		157 50	—
	Իբրանոսեանէ գնածներու փոխարէն տուած չեփս.		345 00	—
1/3	Սնտուկ	Բիւզանդ Հանգեանի		
	Ուզած աւետել եւ տալու պայմանով առածս.		200 00	—
	Փոխադրելի		5 165 14 50	

		Փոխադրեալ	5 165 14 50	
4	Պանֆ Օրօման	Սնտուկին		
1	Մ. Աւագեանի զեղչել տուած բուրդերուն փոխարէնը.		149 19	—
5	Շահ եւ Վնարին		81	—
	Յիշեալ բուրդերէն առնուած տկոսը.		120 00	—
7	Ընդհ. Վանաւոք	Զանազաններու		
1	Պ. Գասապեանէ գնածներու փոխարէն.		81 73	—
5	Քուէտի Լիօնէի		310 00	—
	Դ՝ 25 027 չեփը Գ. Գասապեանի.		391 73	—
6/7	Ն. Օհանեան	Ընդհ. Վանաւոքին		
	Ծախած վաճառքս.		207 00	—
7/7	Ստեփան Զաքարեան	Ընդհ. Վանաւոքին		
	Ծախած վաճառքս.		216 67	—
1/7	Սնտուկ	Ստեփան Զաքարեանի		
	Չեփով դրկածը.		200 00	—
5/7	Շահ ու Վնար	Ստեփան Զաքարեանի		
	Կրած վնասս.		16 67	—
3/1	Ընդհ. Շափ	Սնտուկին		
	Ուսուցչական Միութեան նուէր.		5 00	—
8/1	Գ. Աղամեան	Սնտուկին		
	Տուած չեփս Ա. Ո. 55. 15. 6. փոխարէնը.		61 32 50	
	Փոխադրելի		6 383 54	—

		Փոխադրեալ		6 383 54 -
	19			
11	Վնարելի Տոմսակներ	Հանազաններու		
1		Սնտուկին		
	Ա. Մինասեանի տուած մուրհակիս փոխարէն վճարածս.		149 25 -	
5		Շահ ու Վնասին		
	Ըրած զեղյս.		75 -	150 00 -
	19			
1/5	Սնտուկ	Քուէտի Լիօնէի		
	Ն° 25 028 չեփով փաշածս.			140 00 -
	22			
8/1	Գ. Աղամեան	Սնտուկին		
	Առ հաշիւ վճարածս.			45 00 -
	23			
5/4	Քուէտի Լիօնէ	Պանֆ Օրօմանի		
	Հաշուական փոխանցում.			300 00 -
	25			
7/8	Ընդհ. Վանառֆ	Գ. Մուրատեանի		
	Դնած վաճառքս.			72 00 -
	26			
7/9	Ընդհ. Վանառֆ	Լանկօբուլօի		
	Դնած վաճառքս.			32 00 -
	31			
3/1	Ընդհ. Ծախք	Սնտուկին		
	Անձնական ծախք, գրագրի եւ քեռնակրի.			18 00 -
	31			
4/5	Պ. Օրօման	Շահ ու Վնասի		
	Մեկ ամսուան ընթ. հաշուէն տոկոս.			1 64 -
	31			
5/5	Քուէտի Լիօնէ	Շահ ու Վնասի		
	Մեկ ամսուան ընթացիկ հաշուէն տոկոս.			25 -
		Փոխադրելի		7 142 43 -

		Փոխադրեալ		7 142 43 -
	31			
3	Հանազաններ	Ընդհ. Ծախքին		
5	Շահ ու Վնաս			
	Ընդհ. ծախքի հաշիւը գոցելու համար.		30 50 -	
10	Կանխիկ Վարձք			
	Կանխիկ վճարուած 6/ ամսեայ վարձքի 5 ոսկին Յունվարի կը վերաբերի.		25 00 -	55 50 -
	31			
7/5	Ընդհ. Վանառֆ	Շահ ու Վնասի		
	Վաճառքէն գոյացած շահը.			88 45 -
	31			
5/2	Շահ ու Վնաս	Դրամագլուխին		
	Զուտ շահս.			44 73 -
	31			
11	Ելքի Կշիռ	Հանազաններու		
	Գոյս կազմող հաշիւները գոցելու հմ.			
		Սնտուկին		
1		Պատասխան դրամս.		190 64 50
2		Արժէքըներու		
	Ունեցած արժէքըներս.		376 20 -	
4		Գանձ. Տոմսակներու		
	Ունեցած տոմսակներս.		120 00 -	
4		Պ. Օրօմանի		
	Ունեցած պահանջս.		154 14 -	
6		Ն. Օհանեանի		
	Պահանջս.		207 00 -	
5		Քուէտի Լիօնէի		
	Պահանջս.		37 75 -	
6		Կարասիներու		
	Կարասիներուս արժէքը.		36 50 -	
7		Ընդհ. Վանառֆին		
	Պատասխան վաճառքս.		585 67 50	
10		Միաւր Փամպուլեանի		
	Պահանջս.		57 85 50	
10		Կանխիկ Վարձքի		
	Պահանջս.		25 00 -	1 790 76 50
		Փոխադրելի		9 121 87 50

Փոխադրեալ		9 121 87 50	
34			
11	Զանազաններ		
	ՅՐԻ ԿԶԻՈՒՄ		
	Պարսֆա կազմող հաշիւները գոցելու հմր.		
12	Ա. Մինասեան		
	Ունեցած պարսֆա.	127 99	—
3	Բ. Հանէսեան		
	Ունեցած պարսֆա.	200 00	—
8	Գ. Աղամեան		
	Ունեցած պարսֆա.	32 42 50	
8	Գ. Մուրադեան		
	Ունեցած պարսֆա.	72 00	—
9	Կ. Մ. Խերպէկեան		
	Ունեցած պարսֆա.	131 62	—
9	Լանկօբուլօ		
	Ունեցած պարսֆա.	32 00	—
11	Վ. Մարեկի Տոմասկներ		
	Ունեցած վճարելի տոմասներու.	150 00	—
2	Դրամագլուխ		
	Նոր դրամագլուխ.	1 044 73	— 1 790 76 50
		10 912 64	—

Աղասի Նարեկեան վերոյիշեալ կերպով իր հաշիւները գոցելէ վերջ,
կրկին բանալու համար՝ օրհաշիւը պիտի սկսի հետեւեալ յօդուածներով
եւ յետոյ աւօրեայ գործառնութիւնները սորվածնուս համեմատ պիտի
արժանագրէ:

1			
12	Զանազաններ		
	ՄՈՒՄԻ ԿԶԻՈՒՄ		
	Դոյս կազմող հաշիւը վերաբանալու համար.		
1	Սնտուկ		
	Պարսֆա դրամ.	190 64	50
2	Արժէքուրքեր		
	Ունեցած արժէքուրքեր.	376 20	—
4	Գանձելի Տոմասկներ		
	Ունեցած գանձ. տոմասներու.	120 00	—
4	Պ. Օրօման		
	Ունեցած պահանջֆա.	154 14	—
6	Ն. Օհանեան		
	Ունեցած պահանջֆա.	207 00	—
5	Գոէտի Լիօնէ		
	Ունեցած պահանջֆա.	37 75	—
6	Կարասիներ		
	Ունեցած կարասիներ.	36 50	—
7	Ընդհանուր Վաճառք		
	Ունեցած վաճառք.	585 67	50
10	Մ. Փամպուղեան		
	Ունեցած պահանջֆա.	57 85	50
10	Կանխիկ Վարձք		
	Կանխիկ վճարած վարձք.	25 00	— 1 790 76 50
1			
12	ՄՈՒՄԻ ԿԶԻՈՒՄ		
	Զանազաններու		
	Պարսֆա կազմող հաշիւը վերաբանալու համար.		
12	Ա. Մինասեանի		
	Ունեցած պարսֆա.	127 99	—
3	Բ. Հանէսեանի		
	Ունեցած պարսֆա.	200 00	—
8	Գ. Աղամեանի		
	Ունեցած պարսֆա.	32 42 50	
8	Գ. Մուրադեանի		
	Ունեցած պարսֆա.	72 00	—
9	Կ. Մ. Խերպէկեանի		
	Ունեցած պարսֆա.	131 62	—
9	Լանկօբուլօի		
	Ունեցած պարսֆա.	32 00	—
11	Վ. Մարեկի Տոմասկներու		
	Ունեցած վճարելի քուրքեր.	150 00	—
2	Դրամագլուխի		
	Նոր Դրամագլուխ.	1 044 73	— 1 790 76 50
		3 581 53	—

ՄԱՅՐ ՀԱՂԻԻ

ԱՂԱՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ Ի

Կ. Պոլիս. Գամանուս Խան, թիւ 31.

1/14 Յունուար, 1913.

[illegible]

1913							
Յուևլ.	1	Ընդհ. Ծախսքէն.	Վարձք.	1	30 00	—	
»	»	Զանազաններէ.	Վճարում.	1	800 00	—	
»	»	Կարասիներէն.	Դնում.	1	36 50	—	
»	»	Ընդհ. Ծախսքէն.	Վճարում.	1	2 50	—	
»	3	Մ. Փամպուղեանէ.	Վճարած Ծախսք.	1	3 39	—	
»	4	Պանք Օթօմանէ.	Վճարում.	2	210 00	—	
»	7	Բռէտի Լիօնէէ.	»	2	320 00	—	
»	8	Արժէթղթերէն.	Դնում.	2	376 20	—	
»	11	Դանձ. Տոմսակներէն.	Վճարում.	3	119 19	—	
»	12	Ընդհ. Վաճառքէն.	Դնում.	3	81 73	—	
»	17	Ընդհ. Ծախսքէն.	Նուէր.	3	5 00	—	
»	18	Դ. Աղամեանէ.	Զեքի փոխարեւ.	3	61 32	50	
»	19	Վճարելի Տոմսակներէն.	Վճարում.	4	149 25	—	
»	22	Դ. Աղամեանէ.	»	4	45 00	—	
»	31	Ընդհ. Ծախսքէն.	»	4	18 00	—	
»	»	Ելքի Կշիռէն.	Պատասխան.	5	2 258 08	50	
					190 64	50	
					2 448 73	—	

ԸՆԴՀ.

1913					
Յունվ.	1	Մնտուկին.	Վեցամսեայ վարձք.	1	30 00 —
»	1	»	Տեսրակ եւայրն.	1	2 50 —
»	17	»	Նուէր.	3	5 00 —
»	31	»	Տնական ծախք եւ պաշտօնեից.	4	18 00 —
					55 50 —

ԾԱԽՔ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յունվ.	31	Շահ ու վնասէն.	Գոցելու համար.	5	30 50 —
»	»	Կանխիկ վարձքէ.		5	25 00 —
					55 50 —

ԲԻՒԶԱՆԴ

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Հաշիւը փակելու համար.	6	200 00 —
					200 00 —

ՀԱՆԷՍԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յունվ.	10	Մնտուկէն.	Գոյս ձգածը.	2	200 00 —
					200 00 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջը.	7	200 00 —

4
ՊԱՐՏԻ

ՊԱՆՔ

1913						
Յոռնվ.	1	Մնտուկին.	Ընթ վճարեալ.	1	400 00	—
»	4	»	»	2	210 00	—
»	31	Շահ ու վնասին.	Տոկոս.	4	1 64	—
					611 64	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսիք.	7	154 14	—

ՊԱՐՏԻ

ԳԱՆՁԵԼԻ

1913						
Յոռնվ.	11	Զանազաններու.	Զեղչած քրքերս.	3	120 00	—
					120 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Ունեցած տոմսակներս.	7	120 00	—

ՕԹՕՄԱՆ

4
ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յոռնվ.	9	Ընդհ. վաճառքէն.	Զեֆոլ քաշուած.	2	157 50	—
»	23	Գրէտի Լիօնէէ.	Փոխանցումէ.	4	300 00	—
					457 50	—
»	31	Ելքի կշիռէն.	Փակելու համար.	5	154 14	—
					611 64	—

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913						
Յոռնվ.	31	Ելքի կշիռէն.	Փակելու համար.	5	120 00	—
					120 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՔՈՒՏԻ

1913						
Յունվ.	1	Սնտուկին.	Ընդհ. վճարեալ.	1	400 00	—
»	7	»	»	2	320 00	—
»	23	Պ. Օթոմանի.	Փոխանցումի.	4	300 00	—
»	31	Շահ ու վնասին.	Տոկոս.	4	25	—
					1 020 25	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսիք.	7	37 75	—

ԼԻՕՆԻ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913						
Յունվ.	8	Սնտուկին.	Ձեռնով ֆաշածս.	2	375 00	—
»	9	Ընդհ. վաճառքին.	Տուած չեֆս.	2	157 50	—
»	12	»	»	3	310 00	—
»	19	Սնտուկին.	Քաշածս.	4	140 00	—
					982 50	—
»	31	Ելքի կշիռին.	Պարսիք.	5	37 75	—
					1 020 25	—

ՊԱՐՏԻ

ՇԱՀ ՈՒ

1913						
Յունվ.	16	Ջաբարեանի.	Կրած վնասս.	3	16 67	—
»	31	Ընդհ. ծախսերին.	Ծախսերս.	5	30 50	—
»	31	Դրամագլխին.	Զուտ շահս.	5	44 73	—
					91 90	—

ՎՆԱՍ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913						
Յունվ.	11	Գանձելի տոմսակներէն.	Տոկոս.	3	81	—
»	19	Վճարելի տոմսակներէն.	Ձեռն.	4	75	—
»	31	Պ. Օթոմանէ.	Տոկոս.	4	164	—
»	»	Քուէտի Լիօնէէ.	Տոկոս.	4	25	—
					3 45	—
»	»	Ընդհ. վաճառքին.	Դոյաքած շահ.	5	88 45	—
					91 90	—

ԿԱՐԱ

1913					
Յունվ.	1	Սնտուկին.	Գնած կարասիներ.	1	36 50 —
					36 50 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Ունեցած կարասիներ.	7	36 50 —

ՍԻՆԵՐ

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Հաշիւ գոցելու համար.	5	36 50 —
					36 50 —

Ն.

1913					
Յունվ.	13	Ընդհ. վաճառքին.	Գնած վաճառք.	3	207 00 —
					207 00 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարտք.	7	207 00 —

ՕՇԱՆԵԱՆ

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Պարտք.	5	207 00 —
					207 00 —

ԸՆԴՀ.

1913							
Յունվ.	2	Գ. Աղամեանի.	Դեաժ վաճառքս.	1	138 75	—	
»	»	Խէրպէկեանի.	»	1	131 62	—	
»	5	Զանազաններու.	»	2	427 99	—	
»	9	»	»	2	315 00	—	
»	12	»	»	3	391 73	—	
»	25	Գ. Մուրատեանի.	»	4	72 00	—	
»	26	Հանկոբուլօի.	»	4	32 00	—	
					1 509 09	—	
»	31	Շահ ու վնասին.	Վաճառքի շահ.	5	88 45	—	
					1 597 54	—	
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պատրաստ վաճառք.	7	585 67	50	

ՎԱՃԱՌՔ

1913							
Յունվ.	3	Մ. Փամպուղեանէ.	Դրկաժ վաճառքս.	1	264 46	50	
»	6	Սնտուկէն.	Կանխիկ ծախուած.	2	323 73	—	
»	13	Ն. Օհանեանէ.	Ծախուած.	3	207 00	—	
»	14	Ս. Զաքարեանէ.	»	3	216 67	—	
					4 014 86	50	
»	31	Ելքի կշիռէն.	Պատրաստ վաճառք.	5	585 67	50	
					1 597 54	—	

ՊԱՐՏԻ

ՍՏԵՓԱՆ

1913							
Յունվ.	14	Ընդհ. վաճառքին.	Դեաժ վաճառք.	3	216 67	—	
					216 67	—	

ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913							
Յունվ.	15	Սնտուկէն.	Վաւաւծք.	3	200 00	—	
»	16	Շահ ու վնասէն.	վնաս.	3	16 67	—	
					216 67	—	

ՊԱՐՏԻ

Գ. ԱԴԱ

1913						
Յունվ.	18	Սնտուկին.	Տուած չեֆ.	3	61 32	50
»	22	»	Վաւրածս.	4	45 00	—
					106 32	50
»	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	32 42	50
					138 75	—

ՊԱՀԱՆՋԷ

ՄԵԱՆ

1913						
Յունվ.	2	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնածս.	1	138 75	—
					138 75	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	32 42	50

ՊԱՐՏԻ

Գ. ՄՈՒ

1913						
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	72 00	—
					72 00	—

ԲԱՏԵԱՆ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913						
Յունվ.	25	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնածս.	4	72 00	—
					72 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	72 00	—

ՊԱՐՏԻ

Կ. Մ.

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	131 62 —
					131 62 —

ՊԱՀԱՆՋԷ

ԽԻՐՊԵԿԵԱՆ

1913					
Յունվ.	2	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնածս.	1	131 62 —
					131 62 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	131 62 —

ՊԱՐՏԻ

ԼԱՆԿՕ

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջք.	6	32 00 —
					32 00 —

ԲՈՒԼՕ

ՊԱՀԱՆՋԷ

1913					
Յունվ.	26	Ընդհ. վաճառքէն.	Գնած վաճառքս.	4	32 00 —
					32 00 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն.	Պահանջք.	7	32 00 —

ՄԻՍԱՔ

1913						
Յունվ.	3	Զանազաններու.	Ղրկաց վաճառք.	1	267 85	50
					267 85	20
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսֆը.	7	57 85	50

ՓԱՄՊՈՒՂԵԱՆ

1913						
Յունվ.	3	Մնտուկէն.	Ղրկաց չեփերը.	1	210 00	—
»	31	Ելքի կշիռէն.	Պարսֆը.	5	57 85	50
					267 85	50

ԿԱՆԻՒԿ

1913						
Յունվ.	31	Ընդհ. ծախսին.		5	25 00	—
					25 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պարսֆը.	7	25 00	—

ՎԱՐՁՔ

1913						
Յունվ.	31	Ելքի կշիռէն.		5	25 00	—
					25 00	—

ՊԱՐՏԻ

ՎՃԱՐԵԼԻ

1913					
Յուևյ.	19	Զանազաններու. Զեղչելով վճարածս.	4	150 00	—
»	31	Ելքի կշիռին. Ունեցած վճարելի տոմսակս.	6	150 00	—
				300 00	—

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յուևյ.	5	Ընդհ. վաճառքին. Ստորագրած տոմսակներս.	2	300 00	—
				300 00	—
Փետր.	1	Մուտքի կշիռէն. Վճարելի տոմսակս.	7	150 00	—

ՊԱՐՏԻ

ԵԼՔԻ

1913					
Յուևյ.	31	Զանազաններու.	5	1 790 76	50
				1 790 76	50

ԿՇԻՌ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Յուևյ.	31	Զանազաններէ.	6	1 790 76	50
				1 790 76	50

Ա. ՄԻՆԱ

1913					
Յունվ.	31	Ելքի կշիռին.	Պահանջիչը.	6	127 99 —
					127 99 —

ՍԵԱՆ

1913					
Յունվ.	5	Ընդհ. վաճառքին.	Դեպք.	2	127 99 —
					127 99 —
Փետր.	1	Մուտքի կշիռին.	Պահանջիչը.	7	127 99 —

ՊԱՐՏԻ

ՄՈՒՏՔԻ

1913					
Փետր.	1	Զանազաններու.		7	1 790 76 50

ԿՇԻՌ

ՊԱՀԱՆՁԷ

1913					
Փետր.	1	Զանազաններէ.		7	1 790 76 50

ՅԱՆԿ

Մայր — Հաճիկի

RÉPERTOIRE

ՀԱՇՎՈՒՆՆԵՐ

ԷՁ

Սնունդ	1
Դրամագլուխ	2
Ընդհանուր Ծախիս	3
Պակի Ծորման	4
Բրեքի Լիսեի	5
Կարասիներ	6
Ընդհանուր Վաճառք	7
Դրիգոր Աղամեան	8
Մինաս Խերպեկեան	9
Միսսի Փանկոյեան	10
Վաճարելի Տոմսակներ	11
Արամ Միկասեան	12
Արժեքնոցքեր	2
Բիւզանդ Հանձնեան	3
Գանձելի Տոմսակներ	4
Շահ ու Վնաս	5
Ներսիս Օհանեան	6
Սեփեան Զաքարեան	7
Գալուստ Մուրաշեան	8
Լանկոբուր	9
Կանխիկ Վարձ	10
Ելի Կշիռ	11
Մոսի Կշիռ	12

ՓՈՐՉԱԿՇԻՌ

31 Յունիս, 1913.

ԷՁ	ՀԱՇՎՈՒՆՆԵՐ	ՊԱՐՏԻ		ՊԱՀԱՆՁԷ		ՄՆԱՅՈՐԴՆԵՐ			
		ՊԱՐՏԻ	ՊԱՀԱՆՁԷ	ՊԱՐՏԻ	ՊԱՀԱՆՁԷ	ՊԱՐՏԻ	ՊԱՀԱՆՁԷ	ՊԱՐՏԻ	ՊԱՀԱՆՁԷ
1	Սնունդ	2 448 73	—	2 258 08	50	190 64	50	—	—
2	Դրամագլուխ	—	—	1 000 00	—	—	—	1 000 00	—
2	Արժեքնոցքեր	376 20	—	—	—	376 20	—	—	—
3	Ընդհանուր Ծախիս	55 50	—	—	—	55 50	—	—	—
3	Բիւզանդ Հանձնեան	—	—	200 00	—	—	—	200 00	—
4	Պանք Օթման	611 64	—	457 50	—	154 14	—	—	—
4	Դանձելի Տոմսակներ	120 00	—	—	—	120 00	—	—	—
5	Բրեքի Լիսեի	1 020 25	—	982 50	—	37 75	—	—	—
5	Շահ ու Վնաս	16 67	—	3 45	—	13 22	—	—	—
6	Կարասիներ	36 50	—	—	—	36 50	—	—	—
6	Ներսիս Օհանեան	207 00	—	—	—	207 00	—	—	—
7	Ընդհանուր Վաճառք	1 509 09	—	1 011 86	50	497 22	50	—	—
7	Սեփեան Զաքարեան	216 67	—	216 67	—	—	—	—	—
8	Դրիգոր Աղամեան	106 32	50	138 75	—	—	—	32 42	50
8	Դալուստ Մուրաշեան	—	—	72 00	—	—	—	72 00	—
9	Մինաս Խերպեկեան	—	—	131 62	—	—	—	131 62	—
9	Լանկոբուր	—	—	32 00	—	—	—	32 00	—
10	Միսսի Փանկոյեան	267 85	50	210 00	—	57 85	50	—	—
11	Վաճարելի Տոմսակներ	150 00	—	300 00	—	—	—	150 00	—
12	Արամ Միկասեան	—	—	127 99	—	—	—	127 99	—
ԳՈՐԾԱՐՆԵՐ		7 142 43	—	7 142 43	—	1 746 03	50	1 746 03	50

Սնունդ. — Պահուստ դրամ.	190 64	5
Արժեքուղեր.		
15 հաս Էթիոպիկե 1886, % 3, ֆր. 320 = ֆր. 4 800		
25 " Բուսիլի Երկաթուղի " 150 = " 3 750		
	<u>8 550</u>	
Պանձիլի Տոմարկներ. — Թիւ 3 065 դր. 32 00	376 20	—
" — 6 " 64 00		
" — 7 " 24 00	120 00	—
Պան օրման. — Պահանջս.	154 14	—
Քուտի Լիօն. — Պահանջս.	37 75	—
Ն. Օհանեան. — Պահանջս.	207 00	—
Ս. Փանկուղեան. — Պահանջս.	57 85	50
Կանխիկ վարձ. — Վճարուած վարձ.	25 00	—
Կարասիներ. — 2 Իրասեղան.	դր. 5 00	
1 Իրամարկ.	" 30 00	
6 Աթոռ	" 15 00	
	36 50	—
Հնդի. Վանառ.		
50 Ծրար, 3 000 Կարսու Արդեգ 2/5	6 375	
50 " 3 028 " Տոմար 4/20	13 625	
Լ. 120 ԿԵ	<u>20 001</u>	
Լ. % ԿԵ	166 67,50	
10 Ծրար, 450 մեքր Կերպաս 70/—	315 00	
10 Պարկ, 600 օխա Սուրճ 12/—	72 00	
10 " 800 " Շաֆար 4/—	32 00	
	585 67	50
	1 790 76	50

Ներկայ հաշվետվելի արդյունքներն համահայտ
34 ՅՆԺԴ 1913.

Ա. Մինասեանի. —	Պարսֆ.	127 99	—
Բ. Հանէսեանի. —	»	200 00	—
Գ. Ս. դամեանի. —	»	32 42	50
Գ. Մուրատեանի. —	»	72 00	—
Մ. Խէրպէլեանի. —	»	131 62	—
Լանկօբուլօի. —	»	32 00	—
Վ. Բարեի Տոմսակներուն. —	»		
Ա. Մինասեանի հրամանին.		150 00	—
Դրամագլուխին.			
Սկզբնական դրամագլուխ. դրուշ	1 000 00		
Շահու.	44 73	1 044 73	—
		1 790 76	50

ԸԼԼԸ ԻՐ ՀԱՄԱՊԱՐԷՏ:
 Կ. ՊՈԼԻ. Բ. Գ. Ա. ՍԻ ՆԱՐԻԿԵԱՆ

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. — Հետեւեալ 2 ամսուան գործառնութիւնները Օրհաշիւ եւ Մայր Հաշիւ անցնել.

1913

- 1 Փետր. — Վերաբանալ Աղասի Նարիկեանի տետրակները 31 Յունվարի հաշուեկշռին համաձայն:
- 2 » Պ. Օհոմանէ բաշեց չէքով մը 150 ոսկի:
- 3 » Բիւզանդ Հանեսեանի վճարեց 100 ոսկի:
- 4 » Ծախեց կանխիկ 15 հատ էժիբսիէն 1886, % 3. — հատը 335 ֆրանքէն:
- 5 » Գանձեց թիւ 3 065 տոմսակը, ղրուշ 32 00:
- 6 » Ծախեց ապառիկ Ն. Գրիգորեանի. 10 ծրար, 450 մէթր կերպաս, Լ. % 35/—:
- 7 » Ծախեց կանխիկ 10 պարկ, 600 օխա սուրճ, Լ. % 12/20
- 8 » Գնեց Կարապետէ:
50 ծրար, 2 400 եարտա կարմիր տպածոյ 3/10
50 » 1 600 » » » 3/15
20 » մատամբօլ » » 30/—
Լ. 118 էն, % 2 զեղչ:
- 9 » Միսսար Փամպուկեանէ զանձեց 57 լիրա եւ հաշիւը գոցեց 85 1/2 չէնթը զեղչ ընելով:
- 12 » Ծախեց կանխիկ 25 հատ Բումբէլի երկաթուղիներ, հատը 160 ֆրանքէն:
- 13 » Գանձեց թիւ 3 066 տոմսակը, 64 00 ղրուշ:
» » —7 » 24 00 »
- 14 » Ն. Օհանեան վճարեց իր աքորոջ պարտքը, 207 լիրա:
- 16 » Վճարեց Ա. Մինասեանի մուրհակը, 150 ոսկի:
- 17 » Վճարեց Լանկօբուլօի պարտքը, 30 ոսկի. 2 ոսկին զեղչեց:
- 18 » Տէօյէ Պանրի հետ ընթացիկ հաշիւ բացաւ, % 5 1/2 փոխադարձ տոկոսով. այսօր ղրկեց 150 ոսկի:
- 22 » Ծախեց Զարդարեան եղբայրներուն 50 ծրար, 3 000 եարտա արպէզ 2/25, Լ. 118 էն. կէսը կանխիկ, միւս կէսին համար 31 օրուան մուրհակ առաւ:
- 24 » Մ. Խէրպէկեանի ծախեց 50 ծրար, 3 028 եարտա տօրումա. 4/30. — Լ. 120 էն, % 2 1/2 զեղչ. իրեն ունեցած պարտքին հաշուակցեցաւ:
- 26 » Անձնական ծախքին համար բաշեց 25 ոսկի:
- 28 » Վճարեց զրազրին ամսականը 500 ղրուշ:
» բեռնակրին » 100 »
Միացեալին նուէր տուաւ. 500 »

1 Մարտ. — Գ. Մուրատեանի պարտքին համար 61 օրուան մուրհակ մը ստորագրեց 73 ոսկիի, մէկ ոսկին իբր տոկոս:

4 » Ա. Մինասեանի պարտքին առ հաշիւ վճարեց 120 ոսկի:

8 » Գնեց Պաթաեանէ 500 ծրար թիւլպետ, Լ. 102 էն. % 3 1/2 զեղչ, վճարելի 61 օրէն:

12 » Գ. Աղամեանի ծախեցի 220 ծրար թիւլպետ 39/—, Լ. 120 էն:

15 » Գնեց Մ. Մուրատեանէ.
500 բարէթ ձերմակ թիւլէ 30/—
500 » կարմիր » 24/—
Լիրան 100 էն:

1/4 ը կանխիկ վճարեց:

1/2 » 31 օրուան մուրհակ մը տուաւ:

1/2 » 41 օրուան փոխգիր մը ընդունեց:

22 » Ա. Մինասեանի պարտքէն 2 լիրա 99 չէնթ զեղչելով, 5 ոսկի վճարեց եւ հաշիւը փակեց:

31 » Վճարեց զրազրին ամսականը 500 ղրուշ:
» բեռնակրին » 100 »
Անձնական ծախուց համար բաշեց 2 000 »

2. — Աղասի Նարիկեանի հաշիւները բակել՝ փորձակշիւր հանելէ վերջ, եւ հաշուեկշիւը հանելով Մարտ 31 ի նոր զրամա- զլուխը գտնել:

3. — Աղասի Նարիկեանի հաշիւները վերաբանալ:

4. — Աստարճեանէ գնեցի, Լիրան 120 էն.

36 ծրար, 1 800 մէթր կերպաս. մէթրը 15/—
20 » 800 » » 19/25
10 » 650 » » 24/12

Այս վաճառքները նոյնութեամբ ծախեցի Զարդարեանի, ընդ- հանուր զումարին վրայ % 15 շահելով. զրեցի որ Աստարճեանի ունեցած պարտքս ինքը (Զարդարեանը) ստամնէ, հաշուական փո- խանցումով. — Մնացորդին փոխարէն Զարդարեանէ գնեցի.

20 ծրար, 720 եարտա Պաամայ 3/26
20 » 560 » » 4/39

Լիրան 115 էն:

Մնացորդին համար մուրհակ մը առի եւ հաշիւը փակեցի:

Գրել օրհաշիւը — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

5. — Մանուկեանին հետեւեալ թիւերը զեղչեցի. (4 փետրին.):

25 ոսկի, 22 փետրուարին վճարելի:
65 » 14 մարտին »
75 » 28 » »

Սակ զեղչի % 9. — 20ւտ առդիւնը հնչուն դրամով վճարեցի. 22 փետրուարին վճարելի թղթին վճարօրին, փոխանակ դրամի, կէսը ապրանք, կէսը արժէքն ուղի առի:

14 Մարտին վճարելի թուղթը վճարուեցաւ. 2 1/2 ոսկի ծախք ընելով բրօնէսն ու ըրի. դատի դիմելէ առաջ համաձայնեցայ եւ 15 ոսկի պակաս առնելով, հաշիւը փակեցի:

75 ոսկինոցին փոխարէն Տրապիզոն գանձելի չէք մը առի. չէքը չվճարուելով ետ եկաւ. իրեն (Մանուկեանին) ներկայացուցի. այս անգամ ալ Աստարճեանի վրայ չէք մը տուաւ. ընդունեցի եւ երբ գանձելու գացի, դրամի տեղ վճառք տալ առաջարկեց. հաւանեցայ եւ առի. առած վճառքներս ըննելով տեսայ որ 10 ոսկի արժող վճառք ջուրը ինկած ըլլալով աւելուած է. ետ տուի եւ տեղը գրամ առի:

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

6. — Մանջէսն ըրր Գարակէօգեանի ապսպրեցի այսօր 250 ծրար ամերիքան, ծրարը 55 25/40 էն ոսկի դրամ:

Առ հաշիւ այսօր զրկեցի 80 ոսկի:

Վճառքները ճամբան ընկղմելով, ապահովագրուած գումարը 160 ոսկի, Գարակէօգեան Մանջէսն ըրի մէջ գանձեց իմ հաշույս:

Մնացորդ պահանջքիս համար ինձ զրկեց հետեւեալները.

36 ծրար, 1 300 եարտա պասմայ 3/12
36 " 1 225 " " 4/28

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

7. — Կարապետեանէ գնեցի, 2 փետրուարին.

25 պարկ, 1 225 քիօ սուրճ. քիօն 6/15.
15 " 922 " " 7/37.
10 " 650 " " 8/27.

Լիրան 100 էն, կանխիկ այս օր իսկ վճարելի:

Դարձեալ գնեցի.
22 ծրար ամերիքան. 25 —
25 " " 32 —

Լիրան 120 էն, վճարելի 41 օրէն:

Ամենուն փոխարէն տուի.

100 ոսկի հնչուն դրամ եւ 100 ոսկի մուրհակ մը, 91 օրուան (սակ տոկոսի % 9):

Մուրհակին վճարօրին, 80 ոսկի միայն վճարեցի. Մայիս 31 ին, ամբողջ պարտքս, տոկոսներով միասին, վճարեցի Պանք Օթօմանի վրայ չէք մը տալով:

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

8. — Յովհաննէսեանի ծախեցի, 4 փետրուարին.

50 ծրար, 2 600 մէթր կերպաս, մէթրը 25/35
66 " 7 200 " " 24/38
25 " 3 655 " ասուի, " 12/33

Լիրան 117 էն. % 3 1/4 զեղչ — վճարելի 61 օրէն:
Դարձեալ ծախեցի, Լիրան 100 էն, վճարելի այսօր իսկ.

12 Պարկ, 850 Օխայ սուրճ 6/23

12 " 895 " շաքար 4/07

Ամենուն փոխարէն ստացայ.

500 ոսկի հնչուն դրամ եւ 3 հատ մուրհակ.

Ս. — 500 ոսկիի 61 օրուան.

Բ. — 500 " 91 "

Գ. — 500 " 124 "

Սակ տոկոսի % 9. մնացորդ պահանջքիս համար տոկոս չպիտի առնեմ:

Փետրուար 28 ին այս մուրհակները Պանք Օթօմանի զեղչել տուի, % 7 ուղ. զուտ արդիւնքը իր բով պիտի մնայ առանց տոկոսի, այս օր միայն 350 ոսկի քաշեցի չէքով մը:

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

9. — Գրէտի Լիօնէի հետ ընթացիկ հաշիւ բացի.

Այս օր, 4 փետրուարին զրկեցի 50 ոսկի:
7 " " 150 "
12 " " 250 "
28 " " 500 "

Փետրուար 28 ին տոկոսը հաշուեցի (% 8 1/2 էն) եւ միայն տոկոսը չէքով մը քաշեցի:

2 Մարտին, 400 ոսկիի Պանք Օթօմանի ի նպաստ հաշուական փոխանցում կատարել տուի, (Պանք Օթօմանի հետ ալ, % 7 1/2 էն ընթացիկ հաշիւ ունիմ):

Մարտ 31 ին երկու պանքաներուն բով ալ ունեցած դրամս, տոկոսներովը միասին, քաշեցի եւ Լօնտրայի անգլիական պանգային զրկեցի Տէօյէ Պանքէն չէք մը առնելով — անգլիական ոսկին 109 32/40 էն:

Օրհաշիւը գրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

10. — Օրտուցի Պոճեանի զրկեցի այսօր, 4 փետրուար.

25 ծրար, 3 622 եարտա Պասմայ, եարտան 3/18
25 " 4 832 " " 4/39
25 " 9 762 " " 5/17

Լիրան 120 էն, % 5 զեղչ, 41 օրէն վճարելի:

Վճարեցի գանազան ծախքեր (բեռնակիր, ապահովագրութիւն, եւ այլն) 4 1/2 ոսկի: 20 փետրուարին ստացայ.

2էք մը Պանք Օթօմանէ գանձելի 125 ոսկի:
Փոխգիր մը 28 փետրուարին " 135 "

իր վրայ բաշեցի փոխգիր մը, Ապրիլ 15 ին վճարելի, 225 ոսկիի
Ապրիլ 31 ին ետ ղրկեց. 12 ծրար, 738 եարտա պամա,
5/17 էն:

Մնացորդ պարտքը, անցած օրերուն տոկոսներովը — $\%$ 9 էն,
հնչուն ղրամով վճարեց Մայիս 28 ին:

Օրհաշիւ ղրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

11. — Յովսէփեանի ծախեցի, այսօր 4 Փետրուար.

150 ծրար Ամերիքան	30/—
150 " "	35/—
25 " "	40/—

Լիրան 120 էն կանխիկ, այս օր իսկ վճարելի:

Փոխարէն վրան բաշեցի, 93 ոսկիի փոխգիր մը 41 օրուան
(մէջը ըլլալով նաեւ $\%$ 7 էն տոկոսը). աւելցածը ետ տուի հնչուն
ղրամով:

Վճարօրին, փոխգրին 50 ոսկին միայն վճարեց. մնացորդին
համար նոր մուրհակ մը տուաւ 31 օրուան, տոկոսը $\%$ 9 էն բացէն
վճարեց: Այս մուրհակը ձիրօ ըրի Գալուստեանի. վճարօրին չվճար-
ուելով, Գալուստեան 2 1/2 ոսկի ծախք ընելով բրօթէսթօ ըրաւ եւ
ինձ վերադարձուց: Անմիջապէս վճարեցի պօնօյին արժէքը եւ բրօ-
թէսթօյին ծախքը եւ ղիմեցի Յովսէփեանին, որ իր կարքին, պօ-
նօյիս արժէքը միայն վճարեց. ես ալ բրօթէսթօյի ծախքէն հրաժա-
րեցայ եւ հաշիւը փակեցի:

Օրհաշիւ ղրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

12. — Պանք Օթօմանէն փոխ առի 1500 ոսկի, $\%$ 9 տոկո-
սով, վճարելի 3 ամիսէն: Պայմանաժամը լրանալուն չկրնալով վճա-
րել, Պանքան վաճառատանս ապրանքներէն հետեւեալները ծախել
տուաւ.

25 Պարկ, 1 300 քիւ Բուրդ, քիւօն	25/32
15 " 1 622 " Թիֆթիկ, "	45/—

Ծախել տուաւ նաեւ 800 ոսկի արժող տունս:

Մնացորդին համար համաձայնեցայ որ իր քով մնայ, Յուլիս 1 էն
սկսեալ, $\%$ 7 1/2 տոկոսով:

Յուլիս 31 ին իրմէ գնեցի առ հաշիւ.

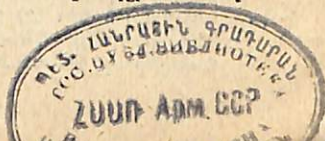
25 հատ Բուժէլի երկաթուղի 7, ոսկի էն:

12 հատ Էժիքսիէն, 13 ոսկիէն:

Օգոստոս 31 ին հաշիւ տեսանք եւ մնացորդը հնչուն ղրամով
ինձ վճարեց:

Օրհաշիւ ղրել — Մայր հաշիւ անցնել — Փորձակշիւ հանել:

ՎԵՐՋ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0255610

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0255609

ԱՄԵՐԻԿԱՅԵ ՄԱՐԿԱՅԻ ԹՈՒՆ

Վաւերացած է իւր իւր Վարչութեան Ուսում
Թիւ 1 Հոկտեմբեր 1912 և համար 433 պ.

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅԻ

(Պատկերադարդ) Ա. և Բ. Տարի . . . . .

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՅԻ

(Պատկերադարդ) Ա. և Բ. Տարի . . . . .

ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՅԻ

(Պատկերադարդ) Ա. և Բ. Տարի . . . . .

ԲԱՐՉՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՅԻ

(Պատկերադարդ) . . . . .

ԼՐԱՅՈՒՅԻՉ ԸՆԹԱՅԻ

Տեղական Գործակալ (Պատկերադարդ)

ԳԻՐԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ

Անհատիկ առէն թուարանութեան

Միւս և Բարձրագոյն Ընթացքներու վարչութիւն
դիմարէն կտա՝ 5000 է տեղի ըստ խնդրանքի, հ
վարձարի խաղեր և թուարանութեան ուսումն
մը օգտակար թելադրութիւններ կը պարունակէ
ՀԱՅՈՐ Ա. — ՄԻՋԻՆ ԸՆԹԱՅԻ (Շուշու յոյս կը
ՀԱՅՈՐ Բ. — ԲԱՐՉՐԱԳՈՅՆ ԸՆԹԱՅԻ (Պատկերադարդ)

ԳՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԱՐԱՅԻՆ. ԳՆԱ

Տեղակի ձեռն (Շուշու յոյս կը տա)